
దేశం ఏమయ్యేట్టు?

[కథల సంపుటి]

గోపీ చంద్

దేశం ఏమయ్యేట్లు ?

[కథల సంపుటి]

Delaware University

గో పీ చం ద్

యువ కార్యాలయం

● తె నా లి ●

వీరి ఇతర రచనలు
పట్టాభిగారి సోషలిజం
(రాజకీయం)
భార్యల్లోనే వుంది
(కథలు)
ఉభయ కుశలోపరి
(రేడియో ప్రసంగాలు)

హక్కులు రచయితవి
ప్రథమ ముద్రణ
ఆగస్టు 1942
లక్ష్మీ పబ్లికేషన్స్,
తెనాలి.

దేశం ఏమయ్యేట్టు ?

“విన్నావటోయ్,” అన్నాడు వెంకట్రావు గబగబా పరు గెత్తుకుంటూ వచ్చి.

రామారావు అప్పుడే జపాన్ మిత్రమండలిమీద యుద్ధం ప్రకటించిందనీ, మిత్రమండలికి చాలా సత్తు కలిగిందనీ విన్నాడు. వెంకట్రావు ఆ సంగతే చెబుతున్నాడనుకొని - “జపాన్ సంగతేనా?” అన్నాడు.

“జపాన్ సంగతి ఇప్పు డెవ్వరికీ కావలసి వచ్చిందోయ్! మన ఆచార్యుల సంగతి—”

“ఏం, ఏమయింది?”

“మన ఆచార్యుల్ని మరి కొందర్నీ పోలీసులు అరెస్టు చేశారు.”

“ఎందుకు, సత్యాగ్రహమేనా?”

“సత్యాగ్రహం కాదు, పాఠశాలకాదు,” అన్నా వెంకట్రావు. “వాళ్ళంతా రోడ్డుకి అడ్డంగా నిలబడి, ట్రాఫిక్ ఆఫీ పోల్టా పుకుంటూవుంటే, పోలీసులు సర్దలేక బలవంతంగా లాక్కుపోయి జైల్లో వేశారట!”

రామారావుకి ఆశ్చర్యం వేసింది. ఆచార్యులు గొప్ప రాజకీయవేత్తా, గాంధీ శంఖారామ చెప్తలో పడ్డప్పుటినుంచీ జైలుకి వెళ్తువస్తూవున్న త్యాగధనుడూ. ఎందుకు రోడ్లమీద ట్రాఫిక్ ఆఫీ కొని జైలుకి వెళ్ళవలసి వచ్చిందో అతనికి అర్థం కాలేదు. అందులో ఈ సమయంలోనా? పరదేశాన్నుంచి మనల్ని రక్షించవలసిన బాధ్యత రాజకీయవేత్తల భుజసంధాలమీద (మెద

దేశం ఏమయ్యేట్లు ?

మరీద అయితే బాగుండేది) ఉంది. దేశమంతా ఏకమై, ప్రజలంతా ఒకటైగా లేచి, శక్తిని ఏకోన్ముఖం చేస్తేగాని మనకు దారిలేదు. లేకపోతే ఒకముళ్ళ తొడుక్కో బదులు, మరోముళ్ళ తొడుగు తగులుకునే ఆవకాశం కనిపిస్తూ వుంది.

“దెబ్బలాటో ఖర్చూ! మిగిలిన వాళ్ళెవ్వరు ?” అన్నాడు.

“ఏమో, గాకింకా కర్మిక్యులర్స్ తెలియవు,” అని చెప్పి వెళ్ళిపోయాడు వెంకట్రావు.

రామారావుకి ఏమీ జోచలేదు. ఆలోచించాడు—పిచ్చి పిచ్చిగా వుంది- లేచి అటూ ఇటూ తిరిగాడు— పైలుకి వెళ్ళి సంగతి సందర్భాలు తెలుసుకోవాలని బయల్దేరాడు.

ఊరికి మైలుదూరంలో వుంది పైలు. అది ప్రభుత్వానికి పైలు—దొంగలకు ఖైదు—సత్యాగ్రహులకు శ్రీకృష్ణ జన్మ స్థానం. ఊరికి దూరంగా, జనసమ్మర్సనం లేకుండా, నిశ్శబ్దంగా వుంటేగాని ఖైదీలకూ, శ్రీకృష్ణజన్మస్థానవాసులకూ, హృదయ పరివర్తనం కలగదని ప్రభుత్వం ఉద్దేశం కాని క్రియలోమాత్రం హృదయ పరివర్తనం కలగటానికి బదులుమెదడు తిరగబడుతూ వుంటుంది.

రామారావు అధికార్లదగ్గర పర్మిషన్ తీసుకొని పైలు ప్రవేశించాడు. అనేక గదులు దాటి, అనేక రికాల మనుష్యుల్ని దాటి, నం. 24 సెల్ దగ్గరకుజేరాడు. ఆ సెల్లో, ఆచార్యలూ, ఒక కాంగ్రెస్ సోషలిస్టు, ఒక కిసాన్ సభైటూ, ఒక కమ్యూనిస్టు, ఒక రాయిస్టు వున్నారు. ఆచార్యులు ఒక మూల కూర్చొని తికిలీ వొడుకుతున్నాడు. కాంగ్రెస్ సోషలిస్టు తల కాళ్ళనుంచిన ఇరికొముకొని కూర్చున్నాడు. కిసాన్ సభైట్

దేశం ఏమయ్యేట్లు ?

చువ్వల్లోనుంచి దిక్కులు చూస్తూ నుంచున్నాడు. కమ్యూనిస్టు ఆవేశంతో అటూ ఇటూ తిరుగుతున్నాడు. రాయిస్టు ఎవరికీ సంబంధం లేకుండా ఒకమూల కూర్చోని పుస్తకం చదువు కుంటున్నాడు.

అటూ ఇటూ తిరుగుతున్న కమ్యూనిస్టు గబగబా ఆచార్యులమీదకు మీదకు వెళ్ళి—“తకిలీ వాడిక దేశం తాను పుటి క్కిన తెంపావ్ ! ఇకన్నా మానుకుంటానా లేదా ?” అన్నాడు.

కాంగ్రెస్ సోషలిస్టు కాళ్ళసంకునుంచి తలవైకెత్తి విచారంగా చూశాడు.

కిసాన్ సభైట్, “ప్రజలు వెన్నుకుంటారని బైటచేస్తే చేశావ్ ! జైల్లోకూడా ఎనకయ్యా,” అన్నాడు.

రాయిస్టు, “తాత్విక విప్లవం రావాలి. మాటలవల్ల ప్రయోజనం లేదు,” అన్నాడు.

ఆచార్యులవారు మాత్రం వీళ్ళమాటలు లెక్కచెయ్యకుండా తకిలీ వాడుకుతూనే వున్నాడు. రామారావు నెమ్మదిగా ఆచార్యుల దగ్గరకు వెళ్ళి, “ఆచార్యులూ ?” అని పిలిచాడు.

ఆచార్యులు రామారావు గొంతు విని ఉలిక్కి పడ్డాడు, తకిలీ ఆవేశాడు. “ఏమిటిదంతా ?” అని అడిగాడు రామారావు.

“అంతా నడమంత్రమోయ్ ! నునం ఇంకా సంవత్సరాల నుంచీ దేశంకోసం ప్రాణాలనుకూడా లెక్కచెయ్యకుండా పోట్లాడుతున్నామా ? ఇప్పుడు వీళ్ళు—ఈ కుర్రకుంకలు—నాకళ్ళ ముందు పుట్టిన వీళ్ళు—నన్ను తకిలీ మానివెయ్యమంటారా ? మానకపోతే నన్ను ఫేసిస్టు అంటారా ?” అన్నాడు.

ఈ మాటలు విని మిగిలివాళ్ళంతా రయిన ఆచార్యుల

చుట్టూ సోగియారు.

“మానకపోతే నువ్వు ఫేసిస్టువ్,” అన్నాడు కమ్యూనిస్టు.

“మామాట వివకపోతే నువ్వు ఫేసిస్టువ్,” అన్నాడు కాంగ్రెస్ సోషలిస్టు.

“నువ్వు పెద్ద పెత్తందారువి. పెత్తనం మారై తుకూలీ ప్రతి నిధులకు చొదిలేవరకూ నువ్వు ఫేసిస్టువ్,” అన్నాడు కిసాన్ సభిట్.

“తక్షణి మానినా మానకపోయినా వర్గసంబంధాలనుబట్టి నువ్వు ఫేసిస్టువ్,” అన్నాడు రాయిస్టు—“నీ భగవద్గీతా, నీ వేదాలూ, నీ ఆధ్యాత్మిక గాగరికతా అంతా ఫేసిస్టుమయమ్!”

“అఘను,” అన్నాడు కాంగ్రెస్ సోషలిస్టు.

రామారావుకి అంతా ఆయోమయం అయింది—“మీరెవ రండీ?” అని అడిగాడు.

“నేను కాంగ్రెస్ సోషలిస్టుని,” అన్నాడు అతడు.

మిగిలిన నలుగురూ షకూన నవ్వారు. ఆచార్యులు పెద్ద నునిషి తరహాకాదనుకొని నవ్వు ఆపుకోటానికి ప్రయత్నించాడు. కిసాన్ సభిట్ కోరచూపులు చూస్తూ నవ్వాడు. కమ్యూనిస్టు గంతులు వేస్తూ నవ్వాడు. రాయిస్టు సంతోషం వట్టలేక ఒక కాగితం తిరగవేశాడు.

కాంగ్రెస్ సోషలిస్టుకి ఉక్రోశం వచ్చింది. బుంగమాతి పెట్టికొని, “మీ రెప్పుడూ ఇంతే! నేనంటేచాలు, మీరంతా ఏకమవుతారు,” అన్నాడు.

“ఏదో పిల్లలు పార్టీలో వుంటామంటే ఉండనిచ్చాం” అన్నాడు ఆచార్యులు రామారావుతో.

“సగం సాలినేతా సగం మాలినేతా ?” అన్నాడు కిసాన్ సభైట్.

“రిఫార్మిజం; రిఫార్మిజం,” అని కేకలు వేశాడు కమ్యూనిస్టు.

“కాంగ్రెస్! సోషలిజమో. కాంగ్రెస్ సోషలిజమ్ ఏమిటి? ఉన్న అవక తవక అంతా పేర్లోనే వుంది. ఈపేరు పెట్టటం ఎన్ని పొరపాట్లో లెక్కవేసుకోండి చెబుతాను —

1 తంత్రరీత్యా పొరపాటు.

2 రాజకీయరీత్యా పొరపాటు.

3 సిద్ధాంతరీత్యా పొరపాటు.

మేం మొదటి నుంచీ ఈపాట్ల తీవ్రవాదాన్ని మోసం చేస్తుం దని చెప్పాం. మీరు విన్నారా?” అన్నాడు రాయిస్టు.

“మేం చెప్పాం. మీ రెప్పుడూ చెప్పలేదు,” అన్నాడు కమ్యూనిస్టు.

“మీరు మమ్మల్ని ప్రోత్సాహపరిచి, మాతో కలిసి పనిచేసి ఇప్పు డిలా అంటున్నారా?” అని జాలిగా ప్రశ్నించాడు కాంగ్రెస్ సోషలిస్టు.

“అధికారం స్వాధీనం చేసుకోవటానికి అలా నటించాం,” అన్నాడు కమ్యూనిస్టు.

“నిజం చెప్పాలంటే మొదటినుంచీ మేం చెబుతున్నాం. ఈ దేశంలో కూలీ రాజ్యం కుదరదనీ, రైతుకూలీ రాజ్యం కావా లనీ మేం మొదటినుంచీ మొత్తుకుంటూవుంటే మీరు మా మాట విన్నారా?” అన్నాడు కిసాన్ సభైట్.

“మీ రెవరండీ?” అని అడిగాడు రామారావు.

“మేం కిసాన్ సభవాళ్ళం”

దేశం ఏమయ్యేట్టు

“వెటీ టూజ్స్ వాలు. సోషలిజం వాపుకోండయ్యా అంటే వినరు,” అన్నాడు కమ్యూనిస్టు.

“నిన్నటిదాకా మాలో పనిచేసి—” అని ఏదో అనబోయాడు కిసాన్ సభైట్.

“అధికారంకోసం... అధికారంకోసం,” అన్నాడు కమ్యూనిస్టు.

“నిజమ్ ! మా పార్టీ ఒక టుంటే వీళ్ళకి మరొక పార్టీ ఎందుకు చెప్పండి కాంగ్రెస్ లో,” అన్నాడు కాంగ్రెస్ సోషలిస్టు.

రాయిస్టు ఎందుకున్నాడు—“కాంగ్రెస్ ఉండగా కిసాన్ పార్టీ పెట్టటం ఎన్ని తప్పలో చెబుతాను లెక్కవేసుకోండి—

1 పిస్తవేషణం.

2 సోటీసంస్థ అవటం.

3 స్వతంత్ర్య సంఘ సందోహం అవటం.

కాంగ్రెస్ ఉండగా మళ్ళీ కిసాన్ ఎందుకూ? కాంగ్రెస్ ప్రజాస్వామిక విప్లవానికి సిద్ధంగా వుంది. రైతూ ప్రజాస్వామిక విప్లవమే చేస్తాడు.”

“అయితే కాంగ్రెస్ విప్లవసంస్థ అని ఒప్పుకుంటారా?” అని ఆదుర్దాగా ఆశగా అడిగాడు ఆచార్యులు.

“ఆ, కాంగ్రెస్ విప్లవసంస్థే! కాని నాయకత్వం ప్రత్యాఘాతకం,” అన్నాడు రాయిస్టు.

“మరి మీరు కాంగ్రెస్ లోనుంచి వెళ్ళిపోయాకే,” అన్నాడు ఆచార్యులు.

“తీవ్రవాదులు మా మాటలు వినలేదు. అందువల్ల పద్ధతి మార్చవలసి వచ్చింది.”

“పద్ధతా? పతకమా” అన్నాడు కా. సో.

దేశం ఏమయ్యేట్టు ?

“వాళ్ళకు రెండూ ఒకటే,” అన్నాడు కిసాన్.

“లోజు కొకపార్టీ గడియ కొక పతకం,” అని కేకలువేశాడు కమ్యూనిస్టు.

“మీ రెవరండీ!” అని అడిగాడు రామారావు.

“మేం కమ్యూనిస్టులం. మూడో అంతర్జాతీయ శాఖ నారం...”

“అదంతా రష్యా సాంప్రదాయం! బొత్తిగా విదేశీయం,” అన్నాడు ఆచార్యులు.

“ఇక్కను ఇక్కడి వరిసితులు తెలియవు. సిసలైన సోషలిజం మాది. దేశవాళీసరుకు,” అన్నాడు కాంగ్రెస్ సోషలిస్టు.

“ఇక్కడేపుట్టి, ఇక్కడే పెరిగి, ఇక్కడే పక్కాని కొచ్చే సోషలిస్టులం మేం,” అన్నాడు కిసాన్ సభైట్. “వీళ్ళ కమ్యూనిజం కొత్త పెత్తందారీతనం.”

“వీళ్ళింకా బాన్సు ఊడని కమ్యూనిస్టులు. వీళ్ళని మేం ఇండియన్ కమ్యూనిస్టులు అంటాం. వీళ్ళు తెలుసుకోలేని ఫేసిస్టులు,” అన్నాడు రాయిస్టు.

“మీరెవరండీ?” అని అడిగాడు రామారావు.

“మేం రాయిస్టులం ”

“రెనగేడ్స్,” అని మొదలు పెట్టాడు కమ్యూనిస్టు. కోపంతో, ఆవేగంతో అతనికళ్ళు ఎర్రబడినై. “వీళ్ళ నాయకుణ్ణి మేం అంతర్జాతీయ పార్టీ నుంచి వెళ్ళగొట్టాం. వీళ్ళనాయకుడు చైనాలో ఏమిటో చేశాడు. వీళ్ళ నాయకుడికి ఇంగ్లీషు గ్రామరు రాదు.”

“రైట్, రైట్!! మా పార్టీలో జేరతానని, మాకు ప్రణాళిక వ్రాసి ఇచ్చి, జేరకుండా మమ్మల్ని మోసంచేసి

దేశం ఏమయ్యేట్టు ?

తర్వాత మామీదే దుమ్మెత్తిపోశాడు, " అన్నాడు కాంగ్రెస్ సోషలిస్టు.

" నిజం నిజం. మమ్మల్ని అలాగే చేశాడు. కాంగ్రెస్లో మరో పార్టీ వుండగూడదని చెప్పి చెప్పి తానే మరో పార్టీ పెట్టాడు, " అన్నాడు కిసాన్.

" అంతా కాంగ్రెస్లో చేరి కాంగ్రెస్ని బలపరచమని చెప్పి చెప్పి తాను బయటికొచ్చి మరో పార్టీ పెట్టాడు, " అన్నాడు కమ్యూనిస్టు.

" ద్రోహి, ద్రోహి, ద్రోహి, " అని కేకలు:

" మీరంతే! ఋషితుల్ని బట్టి పద్ధతులు మార్చుకోవటం మీకు చేతగాదు. యుద్ధం వచ్చింది. ఫేసిజం వస్తూవుంది. మనం మారాలి... "

" ఏం ఫేసిజం వస్తే! " అన్నాడు ఆచార్యులు.

" ఫేసిజం ఇంపీరియలిజం కంటే ఘోరమైంది, " అన్నాడు రాయిస్టు.

" అనేది ఒప్పుకుంటాను. " అన్నాడు కమ్యూనిస్టు.

" నిజమే! " అన్నాడు కాంగ్రెస్ సోషలిస్టు.

" మేం ఫేసిస్టు వ్యతిరేకతీర్మానం చేశాం, " అన్నాడు సబైట్.

" ఆచార్యులవారు ఇంగ్లండు గెలవవలసిందే గాని మేం సహాయం చెయ్యం అంటారు. గెలవవలసిన దానికి సహాయం చెయ్యకపోవటం బుద్ధి జాడ్యం— " అన్నాడు రాయిస్టు.

" అది తప్పే! " అన్నాడు కమ్యూనిస్టు.

" ఈ కమ్యూనిస్టులు ఇంగ్లండు రష్యాకి సహాయం చెయ్యాలి గాని మేం ఇంగ్లండుకి సహాయం చెయ్యం అంటారు. "

దేశం ఏమయ్యేట్టు ?

“ అది తప్పే ” అన్నాడు ఆచార్యులు.

“ కానే కాదు, ” అన్నాడు కమ్యూనిస్టు.

“ కాకపోవచ్చు, ” అన్నాడు కా. పో.

“ కాదు, ” అన్నాడు కిసాన్ సభైట్.

“ ఈయన ఊరకే ఇంగ్లండ్ కి సహాయం చెయ్యమంటా ఉండీ. ...జవహరలాల్ మీవాడే గదా... ” అని మొదలు పెట్టాడు ఆచార్యులు.

“ కాదు ”

“ కాదు ”

“ కాదు ”

కాంగ్రెస్ సోషలిస్టు అనుమానిస్తూ పూకున్నాడు.

“ పోనీ ఆయన ఎంత బాగా చెప్పాడో చూడండి— ”

“ చూడం ”

“ చూడం ”

“ చూడం ”

“ ఓ బ్రిటిష్ ఇంజనీరింగ్ లిజమా నువ్వు వెళ్ళి పో అన్నాడు జవహరలాల్ ” అని చెప్పాడు ఆచార్యులు.

రాయిస్ట్రా, కిసాన్ సభైట్లూ, కమ్యూనిస్టు బిగ్గరగా నవ్వుతారు.

“ ఇంజనీరింగ్ లిజం పొమ్మంటే పోతుందా ? ” అన్నాడు కమ్యూనిస్టు.

“ మనల్ని అడిగి వచ్చిందా మనం పొమ్మంటే పోతానికీ ? ”

అన్నాడు కిసాన్ సభైట్.

“ పోకపోతే ఏం చెయ్యాలో చెప్పాలి, ” అన్నాడు రాయిస్ట్రా.

“ నువ్వు చెబుతావా ? ” అని అడిగాడు ఆచార్యులు.

దేశం ఏమయ్యేట్టు ?

“ఓ,” అన్నాడు, రాయిస్టు.

అక్కర్లేదు. నువ్వు ఇంపీరియలిస్టు ఏజంటువి, ” అన్నాడు కమ్యూనిస్టు.

“అవును. చెప్పక్కర్లేదు, ” అన్నాడు కిసాన్ సభైట్.

“అయ్యా రాయిస్టులమాటలు నమ్మకండి. వాళ్ళు స్వామి ద్రోహులు, ” అన్నాడు ఆచార్యులు.

“అవును ద్రోహులు, ” అన్నాడు కాంగ్రెస్ సోషలిస్టు.

“ఎన్ని పార్టీలు మారారో కనుకోండి, ” అన్నాడు కమ్యూనిస్టు.

“ఆ విషయంలో వీరు మరీ గొప్పవారండీ, ” అని కమ్యూనిస్టుని చూపించాడు ఆచార్యులు.

“ఓరి ఫేసిస్టూ... మేం అధికారం స్వాధీనం చేసుకోడానికి అలాంటి పనులు చేస్తాం, ” అన్నాడు కమ్యూనిస్టు.

“మీ యిద్దరూ ఫేసిస్టులే, ” అన్నాడు కిసాన్.

“మీరు ముగ్గురూ ఫేసిస్టులే, ” అన్నాడు రాయిస్టు.

“ఇక ఫేసిస్టు కాంది ఎవరు ? ” అని అడిగాడు రామారావు.

“నేను ”

“నేను ”

“నేను ”

“నేను ”

“నేను ”

“ఇక ఫేసిస్టు ఎవరు ? ” అని ప్రశ్నించాడు రామారావు.

వాళ్ళు నలుగురు

“వాళ్ళు నలుగురు ”

దేశం ఏమయ్యేట్టు ?

“ వాళ్ళు నలుగురు ”

“ వాళ్ళు నలుగురు ”

“ వాళ్ళు నలుగురు ”

ఈ కేకలతో జైలంతా దద్దరిల్లిపోయింది. అలారం బెల్ గణ గణా మోగింది. వార్డన్ పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చాడు. సెల్ లో వాళ్ళంతా కేకలు పెట్టుకుంటూ “ నువ్వు ఫేసిస్టువి ” అంటే “ నువ్వు ఫేసిస్టువి ” అని చేతులు చేతులు కలుపు కున్నారు.

రామారావు బిక్క మొహంపేసి, ఆ దృశ్యాన్ని చూడలేక ఆ మోత భరించలేక, కళ్ళ మూసుకొని, చెవులు మూసుకున్నాడు.

రామారావు కంతా అయోమయంగా వుంది. దేశంలోని రాజకీయ పార్టీలు యీ విధంగా వుంటే దేశం ఏమయ్యేట్టు అతనికి బోధపడలేదు. బయటకు వచ్చి విచారంగా జైలువరం డాలో నడుస్తుంటే ఒక వ్యక్తి యిలా అడిగాడు—

“ ఎక్కడినించి వస్తున్నారు ? ”

“ నెం 24. ”

“ వాళ్ళేమన్నా కలిసేటట్టున్నారా ? ”

“ లేదు ! ”

“ బలే ! హిందూ దేశం హిందువులది. వీళ్ళంతా మహమ్మదీయులకే దేశాన్ని అమ్మాలని చూస్తున్నారు. ”

“ తమ రెవరు ? ”

“ హిందూ మహాసభ వాళ్ళం. ”

రామారావు మాట్లాడలేదు. అతను “ అఖండ హిందూ స్టాన్ ” “ అఖండ హిందూ స్టాన్ ” అని కేకలు వేస్తూపోయాడు.

దేశం ఏమయ్యేట్లు ?

రామారావు రెండడుగులు నేసేసరికి మరొక వ్యక్తి వచ్చాడు.

“ ఏదో తమరు హిందూ మహాసభవారితో మాట్లాడుతున్నారే!” అన్నాడు.

“ ఆవును. ”

“ ఏమంటున్నారు ? ”

“ నెం 24 సంగతి ఆడిగాడు. ”

“ నాకు తెలుసు. మొదటినుంచీ మేం అనుమానిస్తూనే వున్నాం. వాళ్ళంతా సమయం వచ్చేసరికి ఒక్కటే అవుతారు. వాళ్ళంతా హిందువులే! హిందూ రాజ్యం స్థాపించడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు !! ”

“ తమ రెవరు ? ”

“ ముస్లిం లీగ్ ”

“ ఓహో! ”

“ పాకీస్తాన్, పాకీస్తాన్, పాకీస్తాన్, ” అని కేకలు వేసుకుంటూ అతను వెళ్ళిపోయాడు.

రామారావు వుక్కిరి బిక్కిరి అయ్యాడు. పిచ్చి ఆసుపత్రిలో అడుగు పెట్టాననుకున్నాడు. బైలు గేబుదాటి బైట అడుగు పెట్టటప్పటికీ, “బర్మామీద బాంబులు” “జపాను విజయాలు” “బర్మామీద బాంబులు” “జపాను విజయాలు” అని పేపర్లు అమ్ముకునే పిల్లల కేకలు వినిపించినై. ఇక రామారావుకి ఒక్క అడుక్కూడా ముందుకు పడలేదు.

మరొక వ్యక్తి నెమ్మదిగా అతన్ని సమీపించాడు. బిళ్ళ గోచీ పెట్టాడు. లాల్సీ తొడిగాడు. జరీ అంచు కండువా వేశాడు. నెమ్మదిగా రామారావు దగ్గరకు వచ్చి “ఏమండీ ?” అన్నాడు.

దేశం ఏమయ్యేట్టు ?

రామారావు వులికికొ పడ్డాడు.

“ మన సంగతి ఏమన్నా తేలిందా, అన్నా? ” అని అడిగాడు నూతన వ్యక్తి.

“ ఏం సంగతి ? ”

“ ఆంధ్రరాష్ట్రం ”

రామారావు తల గిరున తిరిగింది. ఆవ్యక్తిని చూడలేక పోయాడు. సహించ లేక పోయాడు. ముందుకి చూశాడు. అంధ కారం. ఇదివరకు సాధారణంగా అతనికి మూడు ప్రశ్నలు తడు తుండేవి. ఇప్పుడు ఒక్కటే ప్రశ్న — మూడుసార్లు తట్టింది.

- 1 దేశం ఏమయ్యేట్టు ?
- 2 దేశం ఏమయ్యేట్టు ? ?
- 3 దేశం ఏమయ్యేట్టు ? ? ?

జపాన్ బర్మాని ఆక్రమించుకోక ముందూ,
కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఇది ప్రజాయుద్ధ మనే
విషయం గ్రహించక ముందూ వ్రాసిన కథ ఇది.

కార్య శూరుడు

శిశిరకుమార బాబు రైలు దిగాడు. అది ఆట్టే పెద్దస్టేషన్ కాక పోవటంవల్ల ప్రయాణీకులు ఎక్కువమంది లేరు. సామాన్లు మోసే కూలీలు ఆసలే లేరు. ఒక పోర్టరు మాత్రం ఎర్రజెండా ఆకుపచ్చజెండా కలిపి చుట్టి చంకలో పెట్టుకొని అటూ ఇటూ తిరుగుతున్నాడు. ఆ రైలు మార్గమంతా తన జండాల ప్రభావం వల్లే నడుస్తూవుందని అతని హంకారం.

అతన్ని పిలిచి శిశిరకుమార బాబు అడిగాడు — “ వెంకయ్య గా రిలైక్కడ ? ”

“ ఏ వెంకయ్య ? ఇక్కడ వెంకయ్యలు కొల్లల కొల్లలున్నారు ! ” అన్నాడు పోర్టరు.

శిశిరకుమార బాబుకి వెంకయ్య ఇంటి పేరు తెలియదు. తిలకం భర్త అని మాత్రమే తెలుసు. ఒక ఫ్యాక్టరీలో మేనేజరనీ, కూలీల వో కలిసి సమ్మె చెయ్యటంవల్ల ఈ మధ్యే ఉద్యోగం ఊడిం దనీ తెలుసు. ఆ సంగతే పోర్టరుకి చెప్పాడు.

“ కామ్రేడ్ వెంకయ్యా! తెలియకేం ! ” అన్నాడు పోర్టరు.
“ ఎక్కడ ? ”

పోర్టరు పొలాల్లోనుంచి వెళ్ళే కాలిబాటను చూపించాడు. దారి తిరిగినన్ని మెలికలూ చేత్తో చూపిస్తూ చెప్పాడు: “ ఇట్లా వెళ్ళి ఎడంపక్కకి తిరిగి, ముక్కుకు సూటిగా ఇరవై గజాలు నడిస్తే అత డిల్టాస్తుంది. ”

వానల్లేకపోవటంవల్ల చే న్ని నెరలిచ్చి వున్నయి. గట్లలో పెద్ద పెద్ద కలుగులున్నయి. పక్కనున్న ఫ్యాక్టరీ శిథిలమయిన

పురాతనకట్టడంలాగు పడి పురి. సంస్కృతభాషను తలచుకున్నప్పుడు కలిగే విషాదంకంటే ఎక్కువ విషాదాన్ని కలిగిస్తుంది. ఒక- ఛాక్లరీగొట్టం మాత్రం ఆ విషాద దృశ్యాన్ని చేదించుకొని నిలబడి భవిష్యత్తులోకి చూస్తూ వుంది.

శిశిరకుమార బాబు కాలిబాటనే పడి పోయి పోర్టు చూపించిన ఇంటిదగ్గరను జేయకున్నాడు. అది పూరిల్లు. పొర పాటుపడ్డానేమోనని భవంతికొసం పట్టా ఇటూ చూశాడు. కాని దగ్గరవున్నాన్ని పూరిళ్ళే!

ఆ ఇంటికొక సె చెట్టుకింద పొర్చొలి చూపుకుంటున్న వ్యక్తి అతన్ని చూశాడు. ఆ వ్యక్తి కొంచెం ముత్యమరిపి. వాడిచూపులు కలిగిన మనిషి. బాహ్యప్రపంచసంగతి తప్ప తనజేబుకి చిరుగున్నసంగతే తెలుసుకోలేని మనిషి. భోజనంలోకి బంగాళా దంపకూర బాగుంటుందో, కాకరకాయపులుసు బాగుంటుందో ఇంకా తేల్చుకోని మనిషి !!

“ ఏంకావాలి? ” అని అడిగాడు.

“ వెంకయ్యగా రిలిదేనా? ”

“ అదే. ”

“ ఆయనభార్య ఇంట్లో వుందా? ”

“ ఎవ్వరూ! ”

“ ఆయనభార్య ”

“ భార్యలు ఇంట్లో వుండక ఏం చేస్తారు! ఇంట్లోనే వుంటారు. ఎప్పుడూ ఇంట్లోనే వుంటారు, ” అని చెప్పి ఆ వ్యక్తి మళ్ళీ పుస్తకం చదువకోవటం మొదలుపెట్టాడు.

శిశిరకుమార బాబుకి కష్టం వేసింది. “ నేను పూర్ణోవాళ్ల

భార్యలసంగతి అడగటంలేదు. వెంకయ్య భార్యసంగతి అడుగు తున్నాను,” అన్నాడు.

“వెంకయ్యభార్యమాత్రం పూర్ణోష్ణాల్ల భార్యకామా?” అని మొహంపిసికొట్టికొట్టి జవాబు చెప్పాడతడు. ఈ సారి తల కూడా పైకెత్తికుండా జవాబుచెప్పాడు.

శిశిరకుమార గాబుకీ కోపం వచ్చింది. బొత్తిగా సంసారం లేని మనిసి! సోషలిజం ప్రచారంలోకి రాకముందు పల్లెటూళ్లు ఎంత మన్యాదగా పూజేవి! ఈసారి తాను రానే పుస్తకంలో ఇటువంటి విచిత్రవ్యక్తి నొకణ్ణి సృష్టించి, ఇప్పటి యువకుల్ని దెబ్బతీయ్యాలి!

ఇక ఆవ్యక్తిలో లాభంలేదని తానే నమ్మడిగా వెళ్ళి ఆ ఇంటితలుపు తట్టాడు. లోపల అడుగులచప్పుడు వినిపించింది. ఒక్క-క్షణం ఆమె అనుకున్నాడు ఒక్క-క్షణం కాదనుకున్నాడు. ఆ పదధ్వని ఆమెదే అనుకున్నాడు. మళ్ళీ కాదనుకున్నాడు.

ఆమే!!!

కాని ఎంత మారిపోయింది! గుర్తుపట్టటానికే వీలేకుండా వుంది! అతడు ఆశ్చర్యంతో ఆలాగే నిలబడిపోయాడు. అతన్ని చూచి ఆమెకూడా అంతే — ఆలాగే నిలబడిపోయింది. అతని మొహాన్నుంచి చూపులు తిప్పుకోలేకపోయింది. అతని మొహం మీద చూపులు ఆకటము చేశాయి. ఆమెకు అతని మొహం అలికినట్లు కనిపించింది. కాని అతనే అని తెలుసు కాని గాఢో, ఆనందమో, ఆ వికారం ఏమిటో తెలియటంలేదు. హృదయం మాత్రం చెడిపోయిన గ్రామఫోను రికార్డులా మృదుమతి మోత పెట్టింది. కదలకుండా, మెదిలకుండా, రెప్పువెయ్యకుండా

చూస్తూ అలాగే నిలబడిపోయింది.

శిశిరకుమార బాబుకి ఏమీ జోచక అటుతినికి ఇటుతినికి, గొంతుసవరించుకొని “ఇప్పుడే వచ్చాను” అన్నాడు.

“రండి” — కాని గడపలోనుంచి కదలేకుండా కదలటం మరచిపోయింది.

“నిన్ను చూచిపోదామని వచ్చాను,” అన్నాడు. ఆమాట ఆమెకు వినిపించింది. ఒక్కక్షణం ఆమె పాలిపోయిన మొహం జీవకళతో ప్రకాశించింది. ఒక్కక్షణం ఆనందంతో చూపులు మెరిసినై. ఒక్కక్షణం పెదిమలమీదికి చిరునవ్వు వచ్చినట్లే వచ్చింది!

“రండి”

ఇద్దరూ లోపలికి వెళ్లారు.

ఆ యింటి కంఠకీ అదొక్కటే గది. ఆ గదిలో సామాన్లు అలంకారాలూ ఎక్కువగా లేకపోయినా, పరిశుభ్రంగా వుంది. అలమరలో పుస్తకాలున్నాయి. కుర్చీకి ఎదురుగా బల్లమీద గ్లోబ్ వుంది. గోడకు భాగోళపటం తగిలించివుంది. పక్కనే ఒక ఫోటోవుంది. — అదెవ్వరిదో శిశిరకుమార బాబుకి తెలియలేదు. అతని ముప్పై సంవత్సరాల జీవితంలో ఆ ఫోటో ఎక్కడా తగలేదు. ముడివేసుకోవటం చేతగాని నెక్ ట్రై, ముడతలుపడ్డ బూర్ని స్కోటూ, బూచివాని బుల్లిగడ్డం, హృదయాగ్రోకి దూసుకు పోయే చురుకుచూపులూ — ఆ ఫోటో ఎవ్వరిదో శిశిరకుమార బాబుకి తెలియలేదు. అసలూ ఫోటో వెంకయ్య ఎండుకు తగిలించాడో బాధపడలేదు. అతడి విధంగా గదిని పరిశీలిస్తుంటే తిలకం అతన్ని క్రీగంట చూస్తూ నిలబడింది. అతడు

దేశం ఏమయ్యేటటు ?

రావటం అయినా సంకీర్ణం కలిగినా, తా నిటావంటి కొండలొప్పులన్నానే సంగతి తిరుతిరుతెలిసినందుకు విచార పడ్డది.

“అంతా బాగున్నారా?” అని అడిగింది.

“అంతా ఎవ్వరు? నీ బాగానే వున్నాను,” అన్నాడు. అతనికి తలిదండ్రులు చిన్నతనంలోనే మరణించారు. మరికెవ్వరూ లేరు. ఆ సంగతి మెరుకేను. “నువ్వో” అని అడిగాడు.

ఆమె విశ్చయం నిశు తిరిగివే. అతడు చూస్తాడేమో అని భయం. అతని నెపుకి పుట్టి పుస్తకాలు సద్దుతూ నుంచుంది పుస్తకం అనుకొని పుస్తకాంకిద వున్న పేషరు తీసేటప్పటికి అదిలోని పుస్తకాలన్నీ కింకపడి మోలిచేసివాయి. దడ దడ కొట్టుకునే వ్యాదయం. ఆమె అలాగే నిలబడింది.

మళ్ళీ బాబే అడిగాడు: “మీవా రెకనాడో మేనేజరని విన్నాను.”

“అవును”

“బాగున్నారా?”

“రిజైనిచ్చారు”

“ఎందుకు?”

“ఏమో!”

“ఇప్పుడేం చేస్తున్నావు?”

“స్కూలు చేస్తున్నాను.” అని అతడు ప్రతిచేకపోయింది. తడబడతూ గిబిబబా అంటుకు వెళ్ళిపోయింది.

ఏదెలా వున్నా వెంకయ్య ఉద్యోగానికి రిజైనిప్పటం ఆమెకు ఇష్టంలేదని శిశిరికుమార బాబు ప్రహేళికాడు. గ్లోబ్ గిర్రున

సంకోషంకో తిప్పాడు. దేవాలు వస్తున్నా — పోతున్నా. మళ్ళీ
 ఉదేశాలే వస్తున్నా — నువ్వు అదే అదే పోతున్నా. కాలచక్రం
 కంటే అనేక దెబ్బలు వేగంగా తిరుగుతూవు. ది ఇంట్లో. అతడు
 దాన్ని తడవక భాగ్యనూనో చూశాడు. అయినారు సంవత్సరాల
 కిందట జరిగిన తను కథను ప్లాకకం చేసుకోటానికి యత్నించాడు :

అప్పుడతడు కాశీలో బి. ఏ. చదువుతుండేవాడు. తిలకం
 ఇంటర్మీడియట్ చదువుచూస్తుండేది. అతడు కాలేజీ మేగజిస్ట్రో
 పద్యాలు వ్రాశాడు. మర్యాదు తిలకం కనిపించి అతని పద్యా
 లు పొడిచింది. అప్పుడు చీ ఇన్ఫోకి స్నేహం కుదిరింది.
 అతడు తాను వ్రాసిన పద్యాలు చూచి నిసిసిచ్చి చూచి సంకో
 పించేది. కాలేజీ కిచ్చివ్వేనా వ్యాత ఇవలా పోజూ సి.కారు
 వ్రావాడు. సనూ కనాలో పని వచ్చింది అన్నీ తిలకించేవారు.
 సూర్యాస్తమి చూసి తిలకించేవారు. అప్పుడు అప్పుడు చెందేవారు.
 ఆ వాతావరణంలో అతడు వ్రాసిన ప్రేమగీతాలు అర్థమయ్యారిత
 నేత్రాలలో చాడేవారు. ఆమె తన ఆనందాన్నంతా నిట్టూ
 ర్పులో విడిచేది! కాని పోజూం ఒకేకం గడవ్వ. ఒకరోజు
 ఇద్దరికీ తగాదా వచ్చింది — చాలా స్వల్పవిషయం. తిలకం వన్నీరు
 పువ్వు చూచి, “అమెంకిచ్చోకి అంతనువాసకగల పువ్వు
 ఎలాపుట్టిందో!” వ్చింది. ఇళిర మారబాబు “చిద్విలాసం!
 వికారంగావుండే నీ తండ్రికి నువ్వెలా పుట్టావు?” అన్నాడు.
 అతడు నవ్వులాటకే అన్నాడు. కాని ఆమెకు కోపం వచ్చింది.
 అప్పటినుంచీ అతన్ని కలుసుకోవటం మానేసింది కొన్నాళ్ళకు
 ఒక ఫ్యాక్టరీ మేనేజర్ని వివాహంచేసుకుంటూ తెలిసింది. తన
 మీద కసితీరుకొటానికే వచ్చని చేసింది నుకున్నాడు ఇళిర

దేశం ఏమయ్యేట్లు :

కుమారబాబు. తిరవారత మరకొన్ని సంగతులు తెలిసినయి. తిలకంభర్త సోషలిస్టు, తనతో తిలకం సరిగ్గా కాపరం చెయ్యటం లేదనీ.....

ఈవిధంగా ఆలోచించుకుంటూ, తిలకం కాఫీ తెచ్చి బల్ల మీద వెళ్ళేవరకూ అతను గమనించలేదు :

“ పుచ్చుకోండి ”

“ ఆ ”

“ పుచ్చుకోండి ”

“ నాకోసం ఎందు కింత శ్రమ ? ”

“ ఇది మాకాఫీపైమే ! ”

శిశిరకుమారబాబుకి ఆశాభంగమైంది. “మీకోసంకాకపోతే ఇంకెవరి కోసం శ్రమపడతాను, ” అంటుం దనుకున్నాడు. నెమ్మదిగా ఆమెను చూస్తూ కాఫీ ఒక్క గుటక వేశాడు.

“ బాగుంది. నీచేతి కాఫీయేనా ? ”

“ కాదు. ”

ఆమె మనస్సులో మనస్సులేక కాదని జవాబు చెప్పింది. లేకపోతే కాఫీకూడా తానే చేస్తున్నాననే సంగతి అతనికి తెలియనివ్వటం ఇష్టంలేకో, లేకపోతే ఇంకెందుకో! ఆలోచించకుండా జవాబు చెప్పింది. కాని అతనికి మాత్రం ఆజవాబు హాయిని కుచ్చింది. చమత్కరిస్తున్న దనుకొని సంతోషంతో బిగ్గరిగా నవ్వాడు. ఆమె తబ్బిబ్బువడి అతన్ని వెకిలిగా చూచింది.

ఇంతలో బయటనుంచి అడుగుల చప్పుడు వినిపించింది. ఆమె మూట్లాడకుండా, చిటిలోకి నడిచే సటిలాగా నడిచి తలుపు దగ్గరకు వెళ్ళింది. బయట పుస్తకం చదువుతున్నవ్యక్తి మరిద్దరితో

కార్యకూడుడు

ప్రవేశించాను. శిశిరకుమారు బాబుచెప్పిన విని ముగ్గురూ వాకిట్లో ఆగారు. చెట్టు కిందనుంచి వచ్చిన వ్యక్తి చిటచిటలాడుతూ నిలబడ్డాడు. మిగిలిన ఇద్దరూ పీసలలాగు నిలబడ్డారు.

తిలకం తొందరగా పరిచయం చెప్పటానికి ప్రయత్నించింది: "వీరు శిశిరకుమార బాబు—"

అంతే! ఆపేరు వినేటప్పటికే వెంకయ్య ముఖ కళ వలికలు మారిపోయినై. అంతకంటే చెప్పటానికి అవకాశం ఇవ్వలేదు. చిరునవ్వుతో శిశిరకుమార బాబు దగ్గరకువచ్చి, "మీరా? ఎవ్వరో అనుకున్నాను. క్షమించండి. మీ పరిచయం చేసుకోవాలని చాలా రోజుల్నించీ క్రయశ్చిస్తున్నాను. గాభార్య మిమ్మల్ని గురించి చాలా చెప్పింది. మీరు రాసిన పుస్తకాలన్నీ మా ఇంట్లో వున్నాయి. మీ అఖరి విరహవేదనకూడావుంది. గాభార్యకు మీ పుస్తకాలంటే చాలా మక్కువ. భోజనం కూడా మానేసి, నన్నుకూడా వదిలేసి చదువుతూ వుంటుంది," అని కరస్పర్శ చేశాడు.

శిశిరకుమార బాబు కలవరకట్లాడు. వెంకయ్య తన్నింత హృదయపూర్వకంగా ఆహ్వానిస్తాడని ఆతడనుకోలేదు. తన్ను చూడగానే చొక్కా చేతులు పైకిమడిచి 'వర్తకలహం' 'విప్లవ చైతన్యం' 'రుధిరం' 'రక్తం' అంటూ డనుకున్నాడు.

తిలకం సమాధిలాగు నిలబడి చూస్తూవుంది.

వెంకయ్య తనన్నేహితుల్ని పరిచయం చేశాడు.

అందులో వాకరు సర్దార్ సుబ్బావధాన్లు. వారు ఉపన్యాసకులు. ఎండిపోయిన కార్మికుల రక్తనాళాల్లో నూతనరక్తాన్ని ప్రవహింపజేయ్యగలిగిన వక్త. రెండోవారు కా. మేజ్ అచ్చయ్య

దేశం ఏమయ్యేట్లు

గారు— సస్కికమిటీ సెక్రటరీ. సమ్మెలు నిర్వహించటంలో అందెవేసిన చెయ్యి. శిశిరకుమార బాబు సర్దార్ సుబ్బావధాన్లకి షేక్ హాం డివ్వబోతే ఆతడు నమస్కారం పెట్టాడు. కామ్రేడ్ అచ్చయ్యోసు నమస్కారం పెడితే ఆతడు సిగ్గుపడి వెకిలినవ్వు నవ్వి తల వంచుకున్నాడు.

అంతా మళ్ళీ కాఫీకి కూర్చున్నారు. మిగిలిన ముగ్గురూ కాఫీ తాగుతూ సమ్మెనిగూర్చి చర్చించుకుంటూవుంటే శిశిరకుమార బాబు మళ్ళీమీద కూర్చున్నట్లు కూర్చున్నాడు.

“ఇక ఒక రోజు కూడా సమ్మెసాగదు కూలివాళ్ళు తిండి లేక చస్తున్నారు,” అన్నాడు కామ్రేడ్ అచ్చయ్య.

“ఉపన్యాసా లిద్దాం. మీటింగు పెట్టించు,” అన్నాడు సర్దార్ కామ్రేడ్!

“తిండికి లేదంటే ఉపన్యాసాలిస్తానంటావ్! ఇంకా నయం, భావకవిత్వం రాస్తానన్నా?” అన్నాడు కామ్రేడ్ అచ్చయ్య.

“ఏం చేద్దామంటావు?”

“ఏం చెయ్యాలో తెలియటంలేదు. ఏదోవాకటి చెయ్యాలి.”

“దేశంలోని మిగిలిన కార్మికసంఘాలను సహాయం చెయ్యమని కోరదాం. ఏదన్నా సహాయం లభిస్తే మరొక వారం రోజులు గడపొచ్చు!” అన్నాడు వెంకయ్య.

“ఇలా ఎన్నట్లు?” అన్నాడు కామ్రేడ్.

“వారం రోజులు గడిస్తే చాలు. అప్పటికి యజమాన్లు లొంగి తీరారు,” అన్నాడు వెంకయ్య.

“లొంగకపోతే!”

“మనం లొంగాలి”

“ఇంతా కష్టపడి చివ్వునికి అంతే! అయితే ఈ బాధలన్నీ ఎందుకూ?” అని నిట్టూర్చాడు సర్దార్.

“ఈ చిన్న పోరాటాల్లో జనం లభిస్తుందని గట్టిగా చెప్పలేం. ఇప్పుడు మనం ఓడిపోయినా అంతిమపోరాటానికి కావలసిన అనుభవం మనకు దొరుకుతుంది. ఈ పోరాటాలవల్ల కార్మికుల్లో చైతన్యం కలుగుతుంది. అదే ఇప్పుడు మనకు కావలసింది” అన్నాడు వెంకయ్య.

“క్రమంచకార్మికులారా! ఏకము గంభీరం,” అని మోగాడు సర్దార్.

కాఫీ పూర్తయి తిర్వాతనూడా చాలాసేపు మాట్లాడుకున్నారు. మధ్యనాథ్యలో ఉండే కాలువెరిగి దూషించుకున్నారు. శిశిరకుమార బాబు అయోమయంగా కుర్చున్నాడు. సంస్కారం లేని వాళ్ళని చూస్తే అతనికి అసహ్యం వేసింది. తిలకంలో మాట్లాడుతూ, ఈ కొంపలో ఆకం పడే బాధా బిచ్చుకెత్తనికి ఏమైతే ముగ్గురూ తోచారు. వెంకయ్య శిశిరకుమార బాబువైపుకి తిరిగి, “కొంచం పనుంది వెళ్ళివస్తాను. నాలుగురోజులుంటారుగా,” అన్నాడు.

“లేదు. మద్రాసులో కస్తల సమ్మేళనకు వెళ్తూ చూచిపోదామని దిగాను. రేపు వుదయం వెళ్ళిపోవాలి.”

“అలా కాదు. నాలుగు రోజులన్నా వుండాలి,” అని వెంకయ్య కోరాడు.

“వుండండి” అన్నాడు సర్దార్.

“వుండండి” అన్నాడు కామ్రేడ్.

తిలకం చూపుతో ప్రార్థించింది. అతని కష్టంవినాద అంగీక

దేశం ఏమయ్యేట్లు ?

రించాడు. వెంకయ్య బయటికి వెళ్తూ జ్ఞాపకంచేశాడు: “నాలుగు రోజులంటే, నాలుగురోజులు.”

* * * *

మర్నాడు వెంకయ్య రాలేదు. ఈ అయిదు సంవత్సరాలలో తిలకం అంత సంతోషంగా ఎప్పుడూ లేదు. విద్యార్థిని దశలో వాదిలిన జీవితాన్ని మళ్లీ అందుకుంది. తోటలో కూర్చుని శిశిరకుమార బాబుతో కబుర్లు చెప్పకుంది. పూర్వ దృశ్యా లన్నీ జ్ఞాపకం తెచ్చుకొని ఆనందంతో పొంగిపోయింది. అతడు రాసిన పద్యాలను చదివి వినిపించమని కోరింది. అతడు గొంతు బిగబట్టి, విద్గు చేత్తో సవరించుకుంటూ, అర్థనిమాలిత సేత్రాలతో పాడి వినిపించాడు:—

నీ తలలోని పువ్వునై

నీ జడలోని గంఠంనై

కంటిమీది రెప్పనై

జాకెట్టు చుక్కనై

నివసిస్తాను

వసియిస్తాను !

నీవుకట్టిన నీలాంబరాలలో

నీవుతొడ్డిన సిలుక జంపర్లలో

కులికించి

మురిపించి

నిద్రపోతాను

నిద్రపోలేను !!

అతని పాటల్ని ఆమె మెచ్చుకుంది. కాని పూర్వం కలిగిన

తన్మయత్వం కలగలేదు. ఆమె భావతంత్రులు తెగిపోయినవా?

ఏమిటిది!

ఏమిటిది!

రాత్రంతా ఏడుపుతో ఆలోచనల్లో నిద్రపోలేదు తిలకం.

* * * *

రెండో రోజుకూడా వెంకయ్య రాలేదు. కూలీలను ఆర్గనైజ్ చేయటానికి వెళ్ళివుంటాడని చెప్పింది తిలకం.

“ఆర్గనైజ్ చేస్తాడా?”

“అవును”

“అంటే!”

“కూలీ లందరు ఏకము కావలెరా!” అని పాడింది. ఇద్దరూ నవ్వుకున్నారు. కాని ఆ రోజు శిశిరకుమారబాబుని పద్యాలు పాడమని తిలకం అడగనూలేదు. అతను పాడనూలేదు. ఆరాత్రి మాత్రం తిలకం పడుకొని “కూలీలందరు ఏకము కావలెరా!” అనే పాట పదిపన్నెండుసార్లు పాడుకుంది. ఆశ్చర్య మేమిటంటే పాడుకున్నకొద్దీ ఆమె కా పాట బాగుంది. శిశిరకుమారబాబు పాట లివ్వలేకపోయిన ఆనందం ఆ పాట ఇచ్చింది.

* * * *

మూడో రోజుకూడా వెంకయ్య రాలేదు. ఇవ్వాలి తిలకం షికారు వెళ్లలేదు. శిశిరకుమారబాబు అడిగితే “తలనొప్పిగా వుంది. మీరు వెళ్లిరండి,” అని చెప్పింది. అతడు తిరిగి వచ్చేటప్పటికి వెంకయ్య పుస్తకం చదువుతూ కూర్చుంది.

“ఎలావుంది?” అని అడిగాడు బాబు.

“బాగుంది”

దేశం ఏమయ్యేట్టు ?

“ సమిటి? ” - నింతగా అడిగాడు.

“ పుస్తకం ”

“ పుస్తకం కాదు ”

“ మరేమిటి? ”

“ తలకొప్పి ”

“ ఎవ్వరికి? ”

ఇక అతడు ఎక్కడ ప్రశ్నించలేదు.

* * * *

నాలుగో రోజుకూడా వెంకయ్య రాజేను. ఇవ్వాల తిలకం శిశిరకుమార బాబుకి అసలు కనిపించలేదు. వంటింట్లో కూర్చోని అదే పుస్తకం తడేక భ్యాసంకో చూపుతూవుంది. శిశిరకుమార బాబుకి సమీ పో చూ దాసీదాం పో సరసా లా తుంటే చూచింది కాని ఏ మాత్రం అస్పృహకడలేదు. ఎందుకు పడు తుంది? ఈ పుస్తకంలో ఈ సంభాషణ చూపుతూ వుంది: -

భూదేవి — నీవు ఎందుకు చాస్తున్నావ్ ?

కవి — కోకిల ఎందుకు పాడుతూవుంది ?

భూదేవి — అది పక్షి

కవి — నేనూ పక్షి నే !

భూదేవి — నీవు మనిషివి

కవి — అయితే !

భూదేవి — ఆ కృత్రిమ వాతావరణంలో పూపి రాడక పాతాళలోకంలో పడిపోతావు.

* * * *

అయిదో రోజు వెంకయ్య వచ్చాడు. చాలా గాభరాగా

కార్యకూతుడు

వున్నాడు. రేగిన జాబ్బా, వెరిగిన గడ్డ, దుమ్ముకొట్టాకున్న బట్టలూ-మాక్కిం గారీ- పుస్తకం బీవం బాసుకొచ్చిపట్టంది. గదిలో అడుగుపెట్టగానే శిశిరకుమార బాబుని అడిగాడు—
 “తిలకం ఏది?”

అతన్ని చూచి శిశిరకుమార బాబు కొంచెం భయపడ్డాడు. ఇలాంటి వ్యక్తున్న గూర్చి పుస్తకాల్లో చదవటానికి అతడు భయపడతాడు. ఇక జీవితంలో ఎలా ఎవరుంటారు ?

“తిలకం ఏది?” అని మళ్ళీ అడిగాడు వెంకయ్య. ఈ సారి వెంకయ్యలో అకస్మాత్తుంటే ఏచారం ఎకు వ కనిపించింది.

“వంటగదిలో వుంది,” అని చెప్పాడు బాబు.

“వంటగదిలో నా?”

“అవును”

“ఏం చేస్తూవుంది?”

“వంటగదిలో ఏం చేస్తారు?”

“ఇడ్డెనా?” కోపంగా అడిగాడు వెంకయ్య. కాదు అన్నట్లు తలూపాడు శిశిరకుమార బాబు.

వెంకయ్య ఆలస్యాన్ని భరించ లేకపోయాడు. “చెప్పు. ఏం చేస్తూ వుంది?” అని రెండడుగులు ముందుకు వేసి గద్దించాడు.

“చదువుచూపుంది” అని చెప్పాడు బాబు.

“ఏ పుస్తకం? నీ పుస్తకమా?” “కాదు, నిపుస్తకం”

వెంకయ్య ఒకటి సట్టూర్పు విడిచాడు. స్టోబ్ గిర్రుస తిప్పాడు. గబగబా ఘోటోదగ్గరకు వెళ్ళా. “ప్రపంచ కార్మికులారా, ఏకము గం” అని కేక వేశాడు.

ఆ కేకకు శిశిరకుమార బాబు ఇలికిపడ్డాడు. వెంకయ్య

దేశం ఏమయ్యేట్లు ?

అతని దగ్గరకు వచ్చి చెవిలో రహస్యంగా చెప్పాడు: “అయితే ఇక నువ్వెందుకు? నువ్వెళ్ళొచ్చు!”

ఈ మాటలకు శిశిరకుమార బాబు నిర్విణ్ణుడయ్యాడు. వెంకయ్యని అర్థంచేసుకోవడానికి ప్రయత్నించాడు. తా నేం చేశాడు? వెంకయ్యకోర్కెమీదే వుంటున్నాడాయన — “మీ కింత కష్టంగా ఉందని తెలిస్తే అసలే వుండేవాణ్ణికాదు,” అన్నాడు.

“అదేమాట! ఉండకపోతే ఎలా?” అన్నాడు వెంకయ్య. అద్దంలో మొహం చూచుకుంటూ, జుట్టు సర్దుకుంటూ మాట్లాడాడు: “మీరు ఉండాలి. అయితే నాలుగు రోజులు మాత్రమే ఉండాలి,” అని కులికాడు.

“ఎందుకు?”

వెంకయ్య అద్దం దగ్గరనుంచి శిశిరకుమార బాబు దగ్గరకు వస్తూ, సీరియస్ గా చెప్పాడు: — “మీరిద్దరూ ప్రేమించుకున్నారని నాకు తెలుసు. మీ పూర్వపరిచయం నాకు తెలుసు. అందుకనే నిన్ను నాలుగు రోజులుండమని బలవంతపెట్టాను.”

“ఎందుకు??”

“చెబుతాను. ఇదివరకు మీ పరిచయ మల్లా ఎక్కడో ఎప్పుడో కలవటం, కవిత్యం మాట్లాడుకోవటం, తన్మయత్వం చెందటంకో సరిపోయింది. అంతేగాని నిన్ను మనుష్యునిగా అర్థంచేసుకునే అవకాశం తిలకానికి లేకపోయింది. అందుకని నిన్ను గురించి, నీతో గడపిన ‘మధుర’ క్షణాలను గురించి ఎప్పుడూ ఆలోచించుకుంటూ, తన ప్రస్తుత జీవితంలో పోల్చుకొని విచారిస్తుండేది. ఎంతచేసినా, ఎంత ప్రయత్నించినా

కుటుంబజీవితం వేరు, ప్రేమజీవితం వేరు. కుటుంబభారం వుండేకంటే కూడిన ప్రేమ జీవితంలా వుండమంటే ఎలా వుంటుంది? క్రియూసికి మళ్లీ పొగుడుతూ, వర్ణిస్తూ 'ప్రేయసీ, ప్రేయసీ నీ వాళ్ళడనే ప్రేయసీ' అనుకుంటూ తిరగటానికి భర్తకి ఎలా మనస్కరిస్తుంది? ఎలా తీరుతుంది? ఆ సంగతి తెలియక తిలకం తన జీవితాన్ని దుర్భరం చేసుకుంటూవుంది. ఎప్పుడూ కిటికీదగ్గర కూర్చోవటం, నికో గడిపిన ఊణాల్ని స్మృతిపథానికి జెచ్చుకోవటం, నిట్టూర్పులు విడవటం! ఏం చెయ్యాలా అని నేను చాలా ఆలోచించాను. తిలకం అంటే నాకు చాలా ప్రేమ. ఆమె కష్టపట్టం చూచి సహించలేను. అందుకని నీదగ్గరకువచ్చి నీసహాయం తీసుకుందామనుకున్నాను. అదృష్టవశాత్తూ నువ్వే వచ్చావు," అని నవ్వుటం మొదలు పెట్టాడు వెంకయ్య.

శిశిరకుమార బాబు మాట్లాడకుండా వింటున్నాడు. వెంకయ్యనప్పు అతని హృదయాన్ని దహించివేస్తూవుంది.

వెంకయ్య అందుకున్నాడు :—“ ఈ నాలుగురోజుల పరిచయంతో ఆమె కైపుదిగిపో వుంటుంది. నువ్వెంత సామాన్య నూనెవుడవో, దుర్బిరపునిషుడవో, సీకవిత్వం ఎంత పనికిమాలిందో ఆమెకు తెలిసివుంటుంది. నీ పద్యాలకంటే నే ఫ్యాక్టరీలో రాసే ఎకౌంట్ల ఉపయోగకరమైనవని తెలిసుంటుంది. నువ్వు పాడే పాటలకంటే నేనువాగే నిన్నదా లే ఉపయోగకరములని తెలుసుకుని ఉంటుంది. వైత్యంతో ఎక్కువ కాలం ప్రజల్ని మోసం చెయ్యలేం! అందుకనే నిన్ను నాలుగురోజు లుండమని కోరాను. నిన్ను అర్థంచేసుకునే అవ

దేశం ఏమయ్యేట్టు

కాశం ఇవ్వటానికి నే నింట్లో లేకుండా వెళ్ళాను. నువ్వు, రాగానే వెళ్ళే ఏమయ్యేదో తెలుసా! అమె నిట్టూర్పులు మరీ ఎక్కువయ్యేవి. ఆ దేశవిశం నాశనమయ్యేది ఇక భయం లేదు. ఇక నీ అవసరంలేదు. నువ్వెళ్ళొచ్చు,” అని లోపలికి సంకోషంగా గెరితాడు.

శిశిరకుమార బాబుకి కోపం వచ్చింది. వెంకయ్య తన్ను నీచ కార్యానికి ఉపయోగించుకున్నందుకు కోపం వచ్చింది భార్య భర్తల తగాదా తీర్చడానికి కానివిధంగా వాడుకోబడతానని అతడు కిక్కిరాడా అనుకోలేదు. అది తన సిద్ధాంతానికి వ్యతిరేకంకూడా! తన సిద్ధాంతం ఈ పూల్లో, ఈ ఫ్యాక్టరీ పాగలో భగ్నమయిందని ఉక్రోషం వచ్చింది. తిలకంతో చెప్పాలని గబగబా లోపలకు వెళ్ళాడు.

కాని తిలకం దికి వెళ్ళేదానిలో వెంకయ్య కనిపించాడు. “ఎక్కడికి?” అని అడిగాడు. “తిలకంకో మాట్లాడాలి”

వెంకయ్య ఈ మాటకు బిస్కెట్ గాన వ్యాపం—“ఆశకు అంతు లేదు భాయీసాబ్! తిలకం కో నే మాట్లాడుతాను. జరిగిన సంగతంతా చెబుతాను. మీరు వెళ్ళండి వెళ్లి కనిసమ్మేశ నాలు చేయించండి,” అన్నాడు.

శిశిరకుమార బాబు కోపంకో తుకతుకలాడి పోయాడు. కాని వెంకయ్యవెళ్ళిరి చూస్తే భయంపేసింది! పట్టుపడితే, ఇంకొక్క మాటంటే తంతా డనుకున్నాడు. “ప్రపంచ కార్మిక లారా, ఏకముగండు” అని మీదకు దూకుతా డనుకున్నాడు.

“ఎక్స్ ప్లానైటేషన్ — ఎక్స్ ప్లానైటేషన్” అనుకుంటూ వచ్చిందారి పట్టాడు.

ఆ కౌ రాలు !

అ కటికచీకట్లో పూరికి దూరంగా వొంటరిగావున్న ఆమెడ
కేపిటలిస్టు దేశాల మధ్యవున్న రష్యాలా వుంది.

అంతవరకే పోలిక !

మొండిగోడలూ—గజబిజిగా పెరిగిన వృక్షాలతో ఆవరణ—
నరాలు జిప్సన లాగే నిశ్శబ్దం—చీకటి పెడితే ఆ చాయలకు
ఎవ్వరూ పోరు. అటువంటిచోట, ఆ సమయంలో ఆకుల
గలగల ధ్వని.

ఎండిపోయిన ఆకులు పాదాలకింద నలుగుతున్న—అప్పడాలు
విరుగుతున్న ధ్వని.

బేటరీ లైట్ వెల్తురు, అలా వొక్క-క్షణం నలుదిక్కులా
తిరిగింది. వెలిగింది వెలిగినట్లే మూసుకుంది—

మనుష్యుల ఆకారాలు గోడల అంచున కదలుతున్నయ్.
అందులో వొక ఆకారం సరికొల్పి. మిగిలినవి పోలీసులవి.

ఆ ఆకారాలు అడుగుల్లో అడుగులు వేసుకుంటూ గవాక్షాన్ని
సమీపించినై. ఇక్కడ గవాక్షంఅంటే రెండు ధార్మిక తలుపే
గనక సరికొల్ ఆకారం నెమ్మదిగా బహుచాక చక్ర్యంగా తలుపు
దగ్గర చెవి పెట్టి వింది. ఏమీ వినపడలేదు. ఈసారి చెవుల్ని
కొంచం దూరంగా పెట్టి వింది. లోపలనుంచి గుసగుసలు విని
పించినై.

పెద్ద ఆకారాన్ని చూచి మిగిలిన చిన్న ఆకారాలు
(హోదాలో సుమండీ) చెవులు రిక్కించినయ్. అది చూచి
పెద్ద ఆకారం ముక్కుమీద వేలువేసుకొని వారించింది.

దేశం ఏమయ్యేట్టు

పెద్ద ఆకారం మళ్ళీ చెవులు తలుపుకు దూరంగా పెట్టి, ఒకసారి తలుపు ఎగాదిగా చూచి, గొంతులోనే గొంతు సవరించుకొని, చూపుడువేలు ముడిచి కణుపుతో తలుపుకొట్టింది.

ఈసారి చెవుల గొడవ లేకుండానే లోపలనుంచి, అటూ ఇటూ గాభరాగా తిరుగుతున్న పాదాల ధ్వని—చప్పుడు—వినిపించింది.

సరిగ్గా ఆకారం ఆపుకో లేకపోయింది. “తలుపు” అని గద్దించింది. వెంటనే చిన్న ఆకారాలన్నీ రిక్కించటం మానేసి “తలుపు” అని గద్దించినయ్య.

తలుపు నెమ్మదిగా తెరుచుకుంటూ వుంది. లోపలి వెల్తురు తలుపు సందులోనుంచి ప్రసరించి ఈ ఆకారాలను మానవుల్నిగా మార్చింది. ‘రెడీ’ అన్నాడు సరిగ్గా.

తెరుచుకునే తలుపు మూసుకుపోయింది. అంతా వొక్కసారి కట్టకట్టకొని తలుపుమీద పడ్డారు. అవి బార్లగా విడిపోయినయ్య. పోలీసు లంతా గజబిజిగా గది ప్రవేశించారు.

ఆహా! అయ్యో!!

ఒకమూల వార్తాపత్రికల కట్టలూ—ఒకమూల పుస్తకాల దొంతర్లూ—ఒకపక్క చీట్లపేక ముక్కలూ—ఒకపక్క సిగి రెట్ పీకెలూ. ఇవీ ఆగది రూప రేఖావిలాసాలు.

సరిగ్గా లోపల గదిలోకి వెళ్లే ద్వారం మూసివుంటం చూశాడు. తలుపుతీసిన కుర్రవాణ్ణి చూచి, “పాతాళహోమం?” అన్నాడు.

“కాదు. పిశాచనృత్యం,” అని జవాబు.

పోలీసులు హఠాత్తుగా తలుపు తెరిచి పిస్తోళ్ళు చేతుల్లో

పట్టుకొని—అంతకుముందు కాళ్ళతో పట్టుకున్నారనికాదు—
 రెండో గదిమధ్యకు దూకారు. గిర్రున మడంమీద తిరిగారు.

“హాన్ డ్స్ అప్” అని గర్జించాడు సర్కిల్.

అదొక గది అని రాశాను. అంతకంటే మరో మాట
 దొరక్క రాశాను. కాని అది గదే! మధ్య వొక డ్రామ
 రుంది. దానిమీద వెలుగుతూ వెలగని దీపం. దాని పక్కన
 గ్లోబ్. ఒకమూల ఒక కుర్రవాడు కూచున్నాడు. ఆతడు మాత్రం
 పోలీసుల ప్రవేశానికి ముందునుంచీ చేతులు పైకెత్తుకునే
 కూర్చున్నాడు. మరోమూల మరో కుర్రవాడు—అతని చేతులు
 మాత్రం దించుకునే వున్నయ్. దించుకునేవున్న చేతుల్తో కంగా
 రుగా చేతిలోని వస్తువు కాగితం కిందకు పోశాడు.

పోలీసులు కాలాంతకులు. ఆవులింపించిపేగుల్లెక్క పెడతారు.
 ప్రస్తుతం ఆకుర్రవాని చేతి నరాలెక్క పెట్టారు. “హాన్ డ్స్ అప్”
 అని అరిచాడు సర్కిల్. ఆ కుర్రవాడు కూడా కిక్కురుమన
 కుండా చేతులు పైకెత్తాడు. నోట్లో సిగరెట్ పీకెమాత్రం అలానే
 వుంది. దమ్ములాగుతూనేవున్నాడు, పొగ వాదలూనే వున్నాడు.
 “ఆ కాగితం కింద ఏంపెట్టావ్?” అడిగాడు సర్కిల్.

కుర్రవాడు పొగతో జవాబు చెప్పాడు. “చేతులుపెట్టి
 కాల్చుకున్నా.” మరో దమ్ములాగి, “చేతులు దింపనివ్వండి
 తీసి చూపిస్తాను,” అన్నాడు.

ఒక పోలీసు సర్కిల్ చెవిలో భయం వూదాడు. ముందుకు
 అడుగువేసిన సర్కిల్ ఆగిపోయి, పోలీసులను ఆజ్ఞాపించాడు—
 “ఆ కాగితం కింద ఏమిటో చూడండి.”

వాళ్ళదిరిపోయారు—పాపం! వాళ్ళవీ ప్రాణాలే! వాళ్ళవీ

దేశం ఏమయ్యేట్లు :

సోలీసు హృదయాల్లో గద ! కాని అందులో వాకడికి ప్రాణం కంటే పొట్టతీపు. వాడు వాణుకుతూ వాణుకుతూ వీలయినంత దూరంగా వుండి, కాగితం కొన పట్టుకొని వైకెత్తాడు.

“అమ్మో!” అని కేక వేసి కళ్ళుమూసుకొని చతికిలబడ్డాడు - కూర్చున్నవాణ్ణి కుక్క కూడా కరవదు. ఇక బాంబెందుకు పేలుతుంది ?

సర్కిల్ కాగితంకింద వున్న పొట్లంచూచి గజగజలాడాడు. సూటిగా గుండెమీదే వేలించనుకున్నాడు.

తీరా అందరూ కళ్లుపెట్టుకొని చూచేటప్పటికి అది పంచ దార బిళ్లల పొట్లం అయింది.

సర్కిల్ కి కోపం వచ్చింది. “ఈ ఇల్లంతా సోదాచెయ్యాలి” అన్నాడు.

“సోదా చేస్తే మీ కనమానం. చెయ్యకపోతే మా కనమానం. అలాగే చెయ్యాలి,” అన్నాడు మొదట్నుంచీ చేతులు వైకెత్తు కూచున్న కుర్రవాడు.

సర్కిల్ వెంటనే ఆజ్ఞాపించాడు. ఒక సోలీసు, కుర్రవాళ్లని సోదా చేశాడు:—ఒకరి జేబులో వార్తాపత్రికల కటింగులు దొరికాయి. ఒకరి జేబులో సిప్పుల పుల్లూ చిల్టా దొరికాయి. మరొకరి జేబులో ధర్మామీటర్ దొరికింది.

ఈలోగా సర్కిల్ పూకుకుంటాడా? గడంతా వెతికి అలమర తెరిచాడు. అందులో మూలగా కనబడి కనబడకుండా, ఒక సీసా వుంది. దాన్నిండా ఏదో ద్రావకం.

“ఇదేమిటి?” సర్కిల్ జబర్దస్తీగా కుర్రవాళ్లని అడిగాడు. సిగరెట్ తాగే కుర్రవాడు చెప్పాడు—“సీసా”

“ లోపలి? ” — “ ద్రావకం ”

“ ఏం ద్రావకం? ” మీదకు మీదకు వెళ్తూ రాద్రంగా అడిగాడు. కుర్రవాళ్ళు బెదిరారు. వొకరిమొహాలు వొకరు చూచుకున్నారు. — “ చెప్పండి ” గట్టించాడు సర్కిల్.

తలుపు తీసిన కుర్రవాడు చెప్పాడు- “ మాకేం తెలుస్తుంది ! మేమేం డాక్టర్‌మా? ”

“ అదే తెలుస్తుంది. ఇప్పుడు వెలియను. శేపు తెలుస్తుంది. కవడార్ ... ” అన్నాడు గడ్డాంపోలీసు.

సర్కిల్ సీసాను గుడ్డకు చుట్టి భద్రంగా జేబులో పెట్టుకున్నాడు. ఇంతలో పోలీసులు శంకు ఎర్ర అట్టల పుస్తకాలు పట్టుకొచ్చారు. అవన్నీ తీసుకొని కోరచూపులు చూస్తూ పోలీసులు నిష్క్రమించారు. ఈమానవులు మళ్ళీ గదిలోనుంచి బయటకు ఆడుగుపెట్టగానే ఆకాశాలుగా తయారయ్యారు.

కుర్రవాళ్ళంతా విరగబడి నవ్వుకున్నారు. చేతులు వైకెత్తుకొని కూర్చున్న కుర్రవాడు (ఇప్పుడు దించేశాడు) తలుపు తీసిన కుర్రవాణ్ణి చూచి, “ మళ్ళీ డబ్బాచ్చేదాకా నీకు కాడ్లివర్ ఆయిల్ లేదు, ” అన్నాడు.

“ మళ్ళీ డబ్బాచ్చేదాకా నాకు గుండెజబ్బూ వుండక — ” అన్నాడు ఆ కుర్రవాడు.

అంతా నవ్వుకున్నారు.

వెంటనే స్టోబ్ చుట్టూ మూగారు. వెంటనే బాహ్యప్రపంచాన్ని మరిచిపోయి తరగింలో పడ్డారు— రష్యా— మధ్యధరా సముద్రం — ఇటలీ — జర్మనీ — యూరప్‌లో సెకండ్ ఫ్రంట్ — ఇండియా — ప్రజాయుద్ధం.

పిరికివాడు

స్వదేశంమీదకు పరదేశం దండెత్తి నమ్మడిగా ఆక్రమించు కుంటున్నదని వినగానే, పిరికివాడు రెండు రకాల జండాలు తయారు చేసికొని కూచున్నాడు - ఒకటి స్వదేశంజండా, ఒకటి దండెత్తివచ్చిన పరదేశం జండా.

‘స్వదేశం గెలిస్తే ఈ జెండా, పరదేశం గెలిస్తే ఈ జెండా’ అని మనస్సులో అనుకొని, గదిలో ఒకమూల పెట్టాడు. ఇక ఏ దేశం గెలిచినా తన కేమీ పరవా లే దనుకున్నాడు. ‘స్వదేశం గెలిస్తే స్వదేశం జెండా వుండనే వుంది. పరదేశం గెలిస్తే పరదేశం జెండా వుండనే వుంది. ఇక నా కేం?’ అనుకున్నాడు. పరదేశం సైన్యాధ్యక్షుడిమీద, ‘నీకు దీర్ఘాయురస్తు’ అని కొన్ని సీసపద్యాలు రాసి తయారుగా వుంచుకొన్నాడు కూడాను.

అసలు పిరికివాడికి రెండు దేశాలు ఎందుకు యుద్ధంలోకి దిగాలో, ఇంతమంది తమ ప్రాణాలను దేశంకోసం ఎందుకు అర్పించాలో అర్థమయ్యేదికాదు. సంకుచితదృష్టి, మూర్ఖత్వం ఈ రెండే దీనికి కారణం అనుకునేవాడు. తాను ఈ కక్షలకు అతీతుడననీ, తన హృదయం అతి విశాలమనీ అనుకునేవాడు. కనుక మూర్ఖులు యుద్ధాలుచేసుకొని రక్తపాతం కలిగించుకునేటప్పుడు తనబోటి విశాలహృదయులు ఏం చెయ్యాలి? తమ సుఖంకోసం తాము పాటు పడాలి. ఆలోచించి పిరికివాడు ఈ నిర్ణయానికొచ్చి దానికోసం పాటుపట్టం మొదలుపెట్టాడు. కాని యుద్ధం తీవ్రరూపం తాల్చి దగ్గరనుంచీ పిరికివాడు

తను తలపెట్టిన కార్యం అనుకున్నంత తేలిక కాదని గ్రహించాడు. ఏదేశం గెలుస్తుందో ముందే ఎలా తేల్చుకోవటం?

రాత్రంతా ఆలోచించి ఇక స్వదేశం గెలవదు గనుక పరదేశం జెండాపట్టుకొని బయల్దేరదామని నిశ్చయించుకొని తెల్లవారి లేచేటప్పటికి “స్వదేశంసేనలు కొన్ని కొన్ని రంగాల్లో గెలిశాయి,” అని పెద్ద పెద్ద కక్షరాల్లో వార్తాపత్రికలు ప్రచురిస్తూ వుండేవి. స్వదేశంజెండా పట్టుకొని బయల్దేరదామనుకొన్నరోజు, “విదేశసేనలు స్వదేశసేనలను తరిమి వేశాయి,” అని వార్తలు వస్తుండేవి.

పిరికివాడికి ఏమీ తోచక, ఏ జెండా పట్టుకొని పూరేగాలో తెముల్చుకోలేక హైరానయి పోయాడు. రెండుజెండాలకూ ఎదురుగా ఎప్పుడూ ఆగదిలోనే కూర్చునేవాడు. తానురాసిన పద్యాలు మోకాలుమీద కూర్చుని రిహార్సలు వేసుకునేవాడు. ఒకక్షణం విదేశం జెండా భుజంమీద పెట్టుకొని గదిలో ఇటూ అటూ పచారు చేసేవాడు—ఒక క్షణం స్వదేశంజెండా పట్టుకొని గంతులు వేసేవాడు. రెండూ మూలపెట్టి, ఎదురుగా నిలబడి, “స్వదేశం గెలిస్తే ఈజెండా, విదేశం గెలిస్తే ఈజెండా,” అని వెర్రిగా అరిచేవాడు.

ఒకరోజు శత్రువు ఆపూరిమీదకే వస్తున్నాడనీ, ఏదై మైళ్ళ దూరంలో వున్నాడనీ వదంతులు ప్రబలినై. సైన్యంలో జేరగా మిగిలిన ధైర్యవంతులు పూరుఖాళీ చెయ్యటం మొదలు పెట్టారు. పిరికివాడికి ఆవేశం ఎక్కింది. ఇన్నాళ్ళనుంచీ తాను వేసుకున్న ప్లాను, ఆచరణలో పెట్టి దాని ఫలితాన్ని అనుభవించే గడియ దగ్గర కొచ్చిందనుకొన్నాడు. కదలకుండా తన

గదిలోనే జెండాలకు ఎదురుగా బాచివెట్టు వేసుకూతుని,
 “స్వదేశం గెలిస్తే ఈ జెండా, విదేశం గెలిస్తే ఈ జెండా,”
 అనుకో. “ఈజెండా, ఈజెండా, ఇదే జెండా” అనుకుంటూ
 వైరివాడిలా గిడింతా చింనులు తొక్కారు.

ఒక స్నేహితుడు కావలసిన సామానంతా వీపుకు కట్టుకొచ్చి,
 “రావూ?” అని అడిగాడు.

“నేనా? నేనెందుకురావటం? నేనేం పిరికివాణ్ణా? పిరికి
 వాళ్ళు పారిపోండి. నేరాను. ఈజెండా, ఈజెండా ఈజెండా,”
 అన్నాడు పిరికివాడు.

బయట ఖాళీ చేస్తున్న జనం కోలాహలం పిరికివాడి గదిలో
 కూడా వినిపిస్తూవుంది. రోడ్లమీద జనం అన్ని దిక్కులకూ
 తోకలు తెగిన నక్కల్లా పరుగెత్తుతూవుంది. అంతజనంలోనూ
 బల్లూ కార్లూ కళ్ళు మూసుకొని తిరుగుతున్నాయి. మధ్యమధ్య
 మిలిటరీ కార్లు గంటలు గణగణ మోగించుకుంటూ రంఝన
 వెల్తున్నాయి. దూరాన్నుంచి బాంబులు పేలినధ్వనులు వినిపిస్తున్నాయి.
 జనానికి ఏం చెయ్యాలో తెలియక, ఎక్కడికి పారిపోతానో
 తోచక, రోడ్లకి అడ్డంగా, బయల్దేరిన చోటునుంచి పరుగెత్తిన
 చోటుకీ, పరుగెత్తిన చోటునుంచి బయల్దేరిన చోటుకీ పరి
 గెత్తుతూ కార్లకిందా బళ్ళకిందా పడి నలిగిపోతూ వుంది.
 మనుష్యుల్లోని ఈచలనమంతా శారీరకమే! బుర్రలు ఆట్టం
 ఎప్పుడో మానుకున్నాయి. యధోరోజుల్లో బళ్ళే మనుష్యులూ—
 మనుష్యులే బళ్ళూ!

పిరికివాడు గదిలోనుంచి ఇదంతా చూశాడు. పారిపోతున్న
 జనాన్ని చూచి తనలోతాను నవ్వుకున్నాడు- “పిరికివెధవలు,”

అనుకున్నాడు. మాతాత్ముగా పరదేశం జెండా పట్టుకొని, “ఈ జెండా, ఈ జెండా, ఇదే జెండా,” అనుకుంటూ బజార్ను పడ్డాడు.

జనం ఆతన్ని మిలిటరీ లారీని చూచినట్లు చూచి రెండు సాయలై దారిచ్చింది. పిరికివాడు ఆమధ్యనుంచి పరదేశం జెండా బుజానపెట్టుకొని, “ఇదే జెండా, ఒకటే జెండా, ఒకటే జెండా, వైకృత జెండా,” అని కేకలు పెట్టుకుంటూ పరిగెత్తు తున్నాడు.

జనం విరగబడి తోక్కుకుంటూ ఉండేగాని అతన్ని ఏమీ ఆనలేదు. గుడ్లువప్పు జెప్పి చూస్తూ పూరుకుంది. ఏపని చేస్తున్న మనిషి ఆపని ఆపేసి స్తాణువై నిలబడి చూస్తున్నాడు. బభృ కార్తే ఎక్కడవి అక్కడ ఆగిపోయినై.

“సావం పిచ్చెత్తింది” అని కొందరు చప్పరించారు. యుద్ధం నుంచి కాళ్లు విరగ్గొట్టుకొనీ, చేతులు విరగ్గొట్టుకొనీ, మూతులు పగలగొట్టుకొనీ, మెదళ్లు చిట్లగొట్టుకొనీ పిచ్చెక్కి వికృతాకారాలతో రోడ్లమీద తిరిగే మనుష్యుల్ని ఈమధ్య ఆ పూరి ప్రజలు చాలామందిని చూచివున్నారు. ఉండుకనే తేలిగ్గా ‘పిచ్చెక్కింది’ అనే నిర్ణయం....

పిరికివాడు ఆవిధంగా పరిగెత్తి పరిగెత్తి పూరిబయటకు పరుగెత్తాడు. అక్కడ ఒక్క ఊణనిలబడి బాంబులు పేలుతున్న వైపుకి చూశాడు. దూరంగా చెట్లచాటునుంచీ, గుట్టల చాటునుంచీ తుపాకీలతో బిలబిలా పరుగెత్తుకు వస్తున్న సైన్యాన్ని చూశాడు.

చెయ్యి వొణికింది. భుజంమీద వున్న విదేశం జెండా రెపరెప కొట్టుకుంది. వ్రాదయం ఆవేశంతో తుకతుకలాడింది. తనకై క్షింతా కేంద్రీకరించుకొని “జై జై! ఈ జెండాకే జై! ఇదే

దేశం ఏమయ్యేట్లు :

జెండాకీ జై!" అని కేకలు పెట్టుకుంటూ వచ్చే సైన్యానికి ఎదురుగా మల్లీ పరుగు లంకించుకున్నాడు. ఒక్కొక్క అడుగు దగ్గరకు వెలున్న కొద్దీ గాలే మారిపోతున్నది. ముక్కు రంధ్రాల్ని బద్దలుకొట్టే కంపు. ఢాం, ఢీం, ఢూం, అని శూన్యాన్ని కూడా బద్దలుకొట్టే మోతలు. కళ్ళు తెరవటమే కష్టమయింది. అలాగే పిరికివాడు శరీరాన్ని బిగబట్టి పరిగెత్తాడు. భుజంమీద వున్న జెండా గాలికి గిల గిల కొట్టుకుంటూవుంది. మాతాత్తుగా పిరికివాడు భూమిలో గుచ్చుకుపోయినట్లు ఆగిపోయాడు.

అంతా నిశ్శబ్దం. బాంబులమోతలు ఒక్కసారి ఆగిపోయినై. పిరికివాడు నెమ్మదిగా కళ్ళు తెరిచి చూశాడు. శవాలు. ఎటు చూచినా శవాలే! తనచుట్టూ శవాలే!! కొంచెం దూరంలో సైన్యం.

ఆ సైన్యం ఇదివరలోలాగా లేదు. అంతాకలిసి ఉప్పొంగిన హృదయంలాగా, పొంగిన సముద్రంలాగా వొస్తూవుంది. ఆ సైన్యానికి ముందు నడుస్తున్న వ్యక్తిని చూశాడు పిరికివాడు. అతని చేతిలోనూ జెండావుంది. అదీ రెపరెప గిలగిలలాడుతూ వుంది. "జై, జై. ఈ జెండాకీ జై. ఇదే జెండాకీ జై. పరదేశ జెండాకీ జై," అని అరిచాడు పిరికివాడు. కాని ఇదేమిటి? అదేం జెండా!

దిమ్మతిరిగి కళ్ళు బయర్లుకమ్మి పిరికివాడి చూపు సరిగ్గా అనటం లేదు. సైన్యం అలికిన గోడలా కనిపించింది. వాళ్ళచేతుల్లోని తుపాకులు నెమలి పింఛాల్లా విప్పుకుంటున్నట్లు కనిపించాయి. జెండాపట్టుకున్నవ్యక్తి తోలుబొమ్మలా రెల్లుదుబ్బులా కనిపించాడు. అతనిచేతుల్లోని జెండా స్వదేశం జెండా!

కాని పిరికివాడు నమ్మలేకపోయాడు. కర్లుతుడుచుకొని చూట్టానికి తన చేతులో జెండా వుండే మర్చి సైన్యాన్ని చూశాడు. స్వదేశ సైనికుల్లా కనిపించాడు.

ఏమిటిది? ఆతని గుండెలు పగిలినై. అది స్వదేశం తెంజాయే! అది స్వదేశం సైన్యమే!! తాను పొరపాటుపడ్డాను ఈ సంగతి ఆకలింపుకీరాగానే తన గదిలోవున్న స్వదేశం జెండా జ్ఞప్తికి వచ్చింది. కెవ్వున కేకవేసి గిరుక్కునతిరిగి తన ఇంటికి, స్వదేశం జెండాకోసం పరుగు లంకించుకున్నాడు.

ధాం...ధాం.

పరుగెత్తే పిరికివాడి గుండెల్లోకి ఒకేసారి రెండు గుళ్ళు బొరబడ్డాయి. ఒకటి సైన్యంలోనుంచీ, ఒకటి చెట్టచాటునుంచీ వచ్చినై. ఒకటి వీపులోనుంచీ, ఒకటి రొమ్ములోనుంచీ గుండెల్లోదూరి కలుసుకున్నై. ఆ విశాల హృదయంలో స్వదేశ విదేశ నాగరికతల సమ్మేళన ఈవిధంగా జరిగింది.

“అమ్మో!” అనే భయంకర ఆర్తనాదమే ఈ సమ్మేళన ఫలితం.

పిరికివాడు ఆ రెండు గుండుదెబ్బల్లో కిందపడి, లుంగలుపడి, చాపలా చుట్టుకుపోయి, తల రొమ్ములోకి దూర్చుకొని, ప్రాణాలువొడిలాడు. ప్రాణాలు పోయేముందు ఒక్కసారిమాత్రం పెదవులు కదలినై — “స్వదేశం గెలిస్తే ఈజెండా, పరదేశం గెలిస్తే ఈజెండా!”

ధర్మవర్ణి

నైనా పూరు ఎందకు వెళ్ళానో, నాకిప్పుడు జ్ఞాపకంలేదు. కాని వెళ్ళటం, చిన్నప్పటి స్నేహితుడు కనపట్టం, తన ఇంటికి నన్ను తీసుకు వెళ్ళటం జరిగింది. కలవక కలవక కలుసుకోవటం వల్ల, చిన్నప్పటి విషయాలు తలుచుకొని నవ్వుకుంటూవున్న సమయంలో ఆత డొచ్చాడు. రావటం రావటం ఎలా వచ్చాడని ?

మొందు వాకిలి నెమ్మదిగా తెరిచాడు. కుడికాలు గడపలో పెట్టి అటూ ఇటూ దొంగచూపులు చూశాడు. చంకలో వున్న మూటని కదిలగా రెండోచేత్తో పట్టుకొని, తల ఓరగా పెట్టి అడుగులో అడుగు వేసుకుంటూ, నాస్నేహితుని దగ్గరకువచ్చి, చంకలో మూట అందిస్తూ, “ ఇదిగోనోయ్, డబ్బూ ” న్నాడు.

అసలు అతన్ని చూడగానే నాస్నేహితుని కళవళికలు మారిపోయినై. అంతకు ముందున్న సంతోషం మాయమై పోయింది. నెమ్మదిగా మూట అందుకుంటూ “ మనమంటే మనిషివి నువ్వే సూరయ్యా? నికాల్చు న మనిషివి ” అన్నాడు.

ఈ మాటకు సూరయ్య సంతోషం పైకి కనపడ నివ్వకుండా, “ మాటలకేలే! డబ్బు తీసుకోగానే కాదు. నెలరోజుల్లో అసలు ఫాయిదాలు ఇచ్చి వెయ్యాలి. వడ్డీ నీకు తెలిసిందేగా- ధర్మవర్ణి— నెలకు నూటికి రూపాయిన్నర. అదైనా నువ్వని ఇస్తున్నాను,” అన్నాడు.

“ అలాగే సూరయ్యా, నెలదాటకముందే ఇస్తాను,” అన్నాడు నా స్నేహితుడు.

దర్శవర్ణి

“ఇస్తానంటే కాదు. మాట చెల్లించుకోవాలి. శుభకార్యం ఒకటి తలపెట్టానా? మంచికీ చెడ్డకీ డబ్బు కావాల్సి వస్తుంటుంది. తర్వాత కోర్టు గీట్లూ అంటే....”

“అ దేమిటి సూరయ్యా! నీ కర్గర ఎన్ని సార్లు డబ్బు తీసుకోలేదు. ఎన్ని సార్లు ఇవ్వలేదు. ఎప్పుడైతే నా మాట తప్పిలు వచ్చిందా?”

“సరేలే. డబ్బు లెక్కపెట్టుకో. అన్ని రూపాయలే! కొద్దిగా మాత్రం చిల్లర వుంది. మళ్ళీ నాకు రూపాయలే ఇవ్వాలి సుమా! నోట్లూ గీట్లూ అంటే కుదరదు.”

“నువ్వు చెప్పాలా, సూరయ్యా” అంటూ నా స్నేహితుడు మూట విప్పాడు. చూసేటప్పటికీ నా తల తిరిగిపోయింది. అయోమయం అయిపోయింది. ఆ మూటలో వున్న వన్నీ రాళ్లే! చిన్న చిన్న రాళ్ళూ, పెద్ద పెద్ద రాళ్ళూ— పెద్ద వన్నీ కంకర రాళ్ళూ, చిన్న వన్నీ గులకరాళ్ళూ! నమ్మలేక నా స్నేహితుని మొహం పరీక్షగా చూశాను. అతడు మాత్రం ఇదంతా లెక్క చెయ్యకుండా, అతి జాగ్రత్తగా ఆ రాళ్ళని తీసి ఒక్కొక్కటే లెక్కపెడుతూ కూర్చున్నాడు.

నా కేమీ తోచక సూరయ్యవంక చూశాను. అతనికా తల ఓరగానేపెట్టి లెక్కపెట్టబడుతున్న రాళ్ళను రెప్పవెయ్యకుండా పరీక్షిస్తున్నాడు. ఇంతలో నా స్నేహితుడు లెక్క పూర్తి చేసి, “సరిపోయినయ్యి, సూరయ్యా” అన్నాడు.

“ఇవ్వాలి సరిపోయినై అంటే కాదోయి. ఇవ్వాలి ఇరవై. మళ్ళీ ఇరవై సోమవారం నాటికి నా డబ్బంతా దమ్మిడిలో ఇచ్చి య్యాలి,” అని జ్ఞాపకంచేసి నా స్నేహితుడితో మూడుసార్లు

దేశం ఏమయ్యేట్లు ?

‘ఇస్తాను’ అనిపించుకొని వెళ్లిపోయాడు సూరయ్య.

అతడు ఎప్పుడు వెల్తాడా, ఈ తం తేమిటో ఎప్పుడు తెలుసు కుందామా అని కూర్చున్న నేను, అడుగుదామని నా స్నేహితునివైపుకి తిరిగేటప్పటికీ, అతడు చేత్తో నన్ను వారించి వాకిలి వైపుకి చూపాడు. నేను అటు చూట్టం, సూరయ్య గభాలున తలుపునెట్టుకొని లోపలకు రావటం ఒకేసారి జరిగింది. మనిషి ఇదివరకుమల్లే లేడు. ఆపాదమస్తకం వొణికిపోతున్నాడు. కళ్ళు ఎర్రగా జ్యోతుల్లా వున్నాయి. గాలి తెగ పీలుస్తున్నాడు. తల మాత్రం ఓరగానే వుంది.

ఒక్కక్షణం వాకిట్లో ఆగి రంయిన నాస్నేహితుడి మీదకు వచ్చి ఇలా కేకలు వేశాడు.—“ఏదీ నా డబ్బు? ఎన్నాళ్ళు యింది? ఇదిగో ఆదిగో అంటూ కుక్కని తిప్పుకున్నట్టు నీ యింటిచుట్టూ తిప్పుకుంటావా? పరువూ మర్యాదా ఉండకక్కర్లా? కడుపుకి అన్నంతింటున్నావా, గడ్డితింటున్నావా?”

నిజంచెప్పొద్దూ ఈమాటలు వినేటప్పటికీ నాకు కంఠం ఎత్తింది; కోపం వచ్చింది. కాని ఏమిచెయ్యటం? గుడ్లు వప్పు చెప్పి చూస్తూ కూర్చున్నాను.

నా స్నేహితుడు భయంగా, అతి వినయంగా, “ఇదిగో సూరయ్యా, నీ డబ్బు! నాలుగు రోజులు ఆలస్యమైనంత మాత్రాన నీ బోటి పెద్దమనిషి ఇట్లా నోరు పారేసుకోవటం ఏం మర్యాద?” అని తన దగ్గరేవున్న ఆ రాళ్ళమూటని ఇచ్చాడు.

“మరి వడ్డీయో? డబ్బు నాకు చేదై ఇచ్చాననుకున్నావా? నీ తాతకి అచ్చుండి ఇచ్చాననుకున్నావా? పూర్తి పరిమారం

చేసి కదులు,” అని బాడ్లొ చెయ్యెసి నిలవేశాడు సూరయ్య.

“ఇస్తాను సూరయ్యా, ఘరి వాచలు,” అన్నాడు నా స్నేహితుడు.

“తీసుకురా” అని ఒక్క తోపు తోశాడు సూరయ్య.

నా స్నేహితుడు పడబోయి నిభాయించుకొని గోడపక్కకు వెళ్ళి, పదిరాళ్ళు ఏరితెచ్చి సూరయ్య చేతులో పెట్టాడు. సూరయ్య వాటిని లెక్కపెట్టుకొని, నా స్నేహితునితో ఒక్క మూతైనా అనకుండా గిరుక్కున వాకిలివైపుకు తిరిగి తల ఓరగానే వుంచుకొని గబగబా నడిచి వెళ్ళిపోయాడు.

నా స్నేహితుడు ఒక్క నిట్టూర్పువిడిచి నేను అడగవలసిన అవసరం లేకుండా తానే ఇలా చెప్పాడు—“పాపం ఏం చెప్పను? ఒకప్పుడు ఈ పూల్లోకల్లా పాపాలుకారు ఈ సూరయ్య. ఇప్పుడు పిచ్చెక్కి ఈవిధంగా తయారయ్యాడు,” అన్నాడు.

“ఇతనికిపిచ్చా! ఎందుకెత్తింది? పిచ్చిలో ఇదేమిటి?” అని అడిగాను.

నా స్నేహితుడు సూరయ్య కథ ఈ విధంగా చెప్పాడు.

“సూరయ్య ఈగతికి రావటానికి అతని తండ్రి కారణం. అతని తండ్రి చాలా మంచివాడు. మొత్తని హృదయం కలవాడు. అటువంటి ఆతడే, కొడుకు పతనానికి కారకుడయ్యాడు.”

“అంత మంచివాడు.....”

“చెప్తాను విను. అంత మంచివాడు అవటంవల్లే దానాలు చేసే, అడ్డాలు వ్రుండీ తన ఆస్తంతా పాడుచేశాడు. ఆస్తిపోయి తర్వాత పలకరించే దిక్కులేకుండా చచ్చిపోయాడు. ఇది కన్నులారా చూచిన సూరయ్యకు సంఘంమీద కసి ఏర్పట్టంలో

దేశం ఏమయ్యేట్టు ?

ఆశ్చర్యం లేదు. అందుకని పూర్తిగా తన స్వభావాన్నే మార్చుకొని, పెత్తనానికి వొచ్చి నప్పటినుంచీ కఠోరంగా సంపాదించటం మొదలు పెట్టాడు. పుస్తకాలుగు ఎకరాలూ అమ్మేసి వడ్డీవ్యాపారం మొదలు పెట్టాడు. మనుష్యుల్లో పుస్తక ఇతరత్రా సంబంధాలన్నీ క్రూరంగా తెగ్గొట్టుకున్నాడు. తనకీ మిగిలిన మనుష్యులకీ ఒక్కటే సంబంధం—వడ్డీవ్యాపారం. తాను వడ్డీకి డబ్బు ఇవ్వటానికి పుట్టాడు. మిగిలిన జనం డబ్బు పుచ్చుకొని వడ్డీ ఇచ్చుకోటానికి పుట్టింది.

ఇట్లా తయారై, మిగిలిన రైతుల్ని పీల్చి పిప్పిచేసి కొద్ది సంవత్సరాలలోనే పూల్లోకల్లా షాహుకారై కూర్చున్నాడు. కాని ఎంత షాహుకారైనా డబ్బు సంపాదించటం అలవాటైతే రాత పద్ధతులు ఎలా మారతై—కనక డబ్బు అవసరం లేనప్పటికీ కూడా పాతపద్ధతులమీదే నడిచాడు. పిల్లికి బిచ్చం పెట్టేవాడు కాదు. అడిలి గీపెట్టినా దమ్మిడీ బారనిచ్చేవాడు కాదు. బాకీ దార్లని ఎన్ని కష్టాలు పెట్టాలో అన్నీ పెట్టి ఇన్ని నీళ్లుకూడా పుట్టకుండా చేసి తన డబ్బు పండుకునేవాడు. ఆ పండుకోవటంలో కూడా దయా దాక్షిణ్యాలేవు. కొంపలు కూలినా, కుటుంబాలు నాశనమైనా అతని హృదయం కలగేది కాదు.

అందుకని అతని డబ్బుతో పాటు, అతని మీద పూల్లో అసూయా అసహ్యంకూడా పెరుగుతూ వచ్చినై. అతన్ని చూస్తే భయమే తప్ప ఇష్టం ఒక్కటే వ్యక్తికూడా లేకుండాపోయింది. సూరయ్య ఇది కూడా మంచిదే అనుకున్నాడు. నా కాకవలసింది డబ్బు-వీళ్ళ ఇష్టం ఎవరికాకవాలి? అంటూ వ్రండే వాడు. పరిస్థితులు ఇట్లా వ్రండగా ఒక సంఘటన జరిగింది.

ఈ పూర్వోనే అవతలి వీధిలో చంద్రయ్య అనే రైతు వున్నాడు. చంద్రయ్య ఈ సూరయ్యకి రెండు వందల రూపాయల బాకీ ఇవ్వలేలాడు. చంద్రయ్య అవటం చిన్నరైతే ఐనా టాన్తో సంబంధం వున్న వాడవటంవల్ల, డబ్బున్నా కోర్టున్నా లెక్క లేకుండా వుండేవాడు. డబ్బున్న వాంళ్ళంటే అసహ్యం వుండి భయంలేదు. తనకు అవసరానికి డబ్బిచ్చాడనే విశ్వాసం లేకపోగా తన దగ్గర సూరయ్య అన్యాయంగా డబ్బు చోచు కుంటున్నాడనే భావం, కోపం కలిగినవాడు. సూరయ్య హెచ్చు వడ్డీ వస్తుందని అతనికి అప్పు పెట్టాడే గాని, పెట్టి దగ్గర్నుంచి డబ్బు రాదేమో అనే భయంతో అతని ఇంటి చుట్టూ తిరగటం మొదలు పెట్టాడు. ఒకరోజు చంద్రయ్యని నా డబ్బిచ్చి కదల మని నిలవేశాడు. నానా దుర్భాషలూ ఆడాడు. దాన్తో లోలో పల రగులుకుంటున్న అగ్ని చంద్రయ్యలో నుంచి గుప్పున బయటపడింది— “నేను దమ్మిడీ ఇవ్వను. నీ తాత్తో చెప్పుకో! ముందు గడపలో నుంచి అవతలకు వెళ్లు,” అని కేకలు వేశాడు.

పాపం సూరయ్యకు ఇట్లాంటి అనుభవం ఇదివర కెప్పుడూ కలగ లేదేమో, చంద్రయ్య మాటలకు సరుత్తురుడై ఒక్క నిమిషం మాట్లాడ లేకపోయాడు.

“వెళ్ళవ్ !” అని గద్దించాడు చంద్రయ్య. “చంద్రయ్యా ! ఇది నీకు మంచిది కాదు. కోర్టుకులాగి పప్పు తీయిస్తాను,” అన్నాడు సూరయ్య.

“పప్పు తీయిస్తావట్రా మాదచ్చోద్” అని నానా బూతులూ కూసి మెడమీద కర్రవేసి బయటకు గెంటాడు చంద్రయ్య.

ఇక చూడు సూరయ్య సంగతి. సూరయ్యకు శివం ఎత్తింది.

దేశం ఏమయ్యేట్లు :

పిచ్చి గంగిరెట్టినై. కనపడ్డనాడికల్లా చెప్పాడు. “ధర్మవడ్డీ - ధర్మవడ్డీకూడా ఇవ్వడట! అసలే ఇవ్వడట! ఇదెక్కడన్నావుందా? రాములవారి కాలం నుంచి ఈ వడ్డీ వుందిగదా!” అని మొత్తుకున్నాడు.

తిరిగి తిరిగి ఇంటికివెళ్ళి గబగబా నాలుగుమెతుకులు నోట్లో వేసుకొని, కొంగోస్త్రం నడుంకి కట్టి, తెల్లగుడ్డ గొడుగు చంకన పెట్టి టౌన్కి బయల్దేరాడు. అప్పటికీ ఆత చావక, చంద్రయ్య వాకిలి ముందు సకిలిస్తూ నాలుగైదుసాళ్లు అటూ ఇటూ పచారు చేసాడు. బజార్ను పోతున్నవారిని నిర్నిమిత్తంగా పిలిచి, “కొంచం కోర్టులో పనివుండి టౌన్కి వెళ్తున్నాను,” అని ఇంట్లో వున్న చంద్రయ్యకు వివరణలు చెప్పాడు. చంద్రయ్య, “కోర్టు కాదా. నిన్ను పుట్టించిన బ్రహ్మదేవుడి దగ్గరకు వెళ్లు. ఈ పూరు నీళ్లు నీకు ప్రాప్తం లేదు,” అని ఇంట్లో నుంచే కేక వేశాడు.

ఇకేం చేస్తాడు? ఇక తప్పేదేముంది? చంద్రయ్య మాటలకు మనస్సులో కొంచం జంకినా ఉబ్బెలా వొదులుకోవటం? మనస్సుని తిట్టి లోబరచుకొని టౌన్కి వెళ్లి ప్లీడరుతో మాట్లాడి చంద్రయ్యకు రిజిస్ట్రీ నోటీసు ఇప్పించాడు. నోటీసైతే ఇప్పించాడేగాని మనస్సులో ఆరాటం హెచ్చింది. దిగులు దిగులుగా వుండి ఏమీ తోచక టౌన్లో అటూ ఇటూ తారట్లాడి ఇంటికి బయల్దేరేటప్పటికి మసకపడ్డది. టౌన్ నుంచి మా పూత్రావాలంటే రోడ్డు దిగి డొంకలో మైలు నడవాలని నీకు తెలుసు. నూరయ్య డొంక దగ్గరకు వచ్చేటప్పటికి బాగా చీకటి పడ్డది. రోడ్డు దిగేటప్పటికి అతనికి భయం వేసింది ఆ డొంక మా

దర్శవర్ణి

ఒక్క వూరికి వచ్చేదే అవటంవల్ల మనుష్యసంచారం తక్కువగా వుంటుంది. పైగా రెండు పక్కలా కొరివిదయ్యాలు తలలు విరబోసుకున్నట్లు కనబడే, గుబురుగా పెరిగిన చెట్లూ, సూర్యుని ధైర్యంచేసి అంజనేయ దండకం పతిస్తూ మౌంట్ లో పది గజాలు నడిచాడు. ఆ పెద్దమర్రిచెట్టు చూశావుగా? పక్కడకు వచ్చావు. అక్కసాత్తుగా ఒక్కపొదలో అలికిడి వినిపించి ఆగిపోయాడు. గొంతులోపాట గొంతులోనే ఆగిపోయింది. వెంటనే అతని కోసం పొదలో కనిపెట్టుకూచున్న చంద్రయ్య ముతా పడిమంది అతన్ని కమ్ముకున్నారు- మీదకు దూకారు. చావచితగ గొట్టారు. పాపం కింద పడేసి సున్నం మీద యముక లేస్తుండా కొట్టారు. చంద్రయ్య మీదపడి అతని జేబులో పున్న ఇరవై రూపాయలూ లాక్కొని, “దావా దాఖళ్ళే శాపుగా! క ర్చెవ్వని పెట్టుకుంటావు నీ తాత?” అని కాలికి వొచ్చిపట్టు తన్ని, దిగి లిన వాళ్లని తీసుకొని, సూర్యుని ఒక్కడే వొదిలి వెళ్ళి పోయాడు.

క్షణాలమీద ఈ వార్త వూరంతా పోకింది. “సూర్యుని కొట్టారంటే సూర్యుని కొట్టారంటే వూరంతా ఆ గుబ్బుగా చెప్పుకుంది. కాని ఒక్కడుకూడా జాలి తలించినవాడే లేడు. ‘పాపం’ అన్న పాపాన పోయినవాడే లేడు.

సూర్యు భార్య, కూతురూ మాత్రం భోరున ఏడ్చారు. సూర్యు భార్య దొడ్ల ఇల్లాలు. కూతురుకూడా చాలా మంచిది. కాని బయట జరిగే దురంతాలను వాళ్లలా ఆప గలరు? సూర్యు మనస్సుని ఎలా తిప్పగలరు?

తెల్లకి తెల్లవారింతవ్వత పూళ్ళో మాహుకార్లు సూర్యుని

పరామర్శించటానికి వొచ్చారు. సూరయ్యకు ఆ రాత్రంతా నిద్ర లేదు. ఏదో ఆలోచించుకుంటూ కూర్చున్నాడు. భార్యా కూతురూ నోటికి మూత లేకుండా ఏడుస్తున్నా, వాళ్ల వంకకే చూట్టంలేదు. అన్ని దెబ్బలు తిన్నా ఒక్క- మూలుగన్నా మూలగటంలేదు.

షాహుకార్లు వచ్చి, “సూరయ్యా! ఇక చూస్తూ పూరు కుంటే లాభంలేదు. క్రిమినల్ కేసు బనాయించి వాళ్ళఅంతు కనుక్కోవలసిందే !” అన్నారు.

సూరయ్య ఏమీ మాట్లాడలేదు. ఏదో ఆలోచించుకుంటూ పడుకున్నాడు. అతని మానాన్ని షాహుకార్లు అపార్థం చేసు కొని, “కాదు సూరయ్యా, మనం తప్పక గెలుస్తాం. అనుమానం లేదు...” అన్నారు.

సూరయ్య కొంచెం కదిలి, వాళ్లని నింపాదిగాచూచి, “ఇంకేం ? అందరం చందాలు వేసుకొని వ్యాజ్యమాడదాం,” అన్నాడు.

‘చందాలు’ అనేటప్పటికీ షాహుకార్లు మొహమొహాలు చూసుకున్నారు. “అదేమిటి సూరయ్యా, నిన్ను కొట్టటం మేమిటి ? మేం చందాలు వేసుకోవటం మేమిటి ?” అన్నారు.

ఈ మాటలకు సూరయ్యకు కోపం వచ్చింది. అంత బాధలోనూ లేచి కూర్చోని, “వాళ్ళు నన్ను కొట్టారా ? నా దగ్గర వున్న డబ్బుని కొట్టారు. అంటే ఈ పూళ్ళోవున్న షాహుకార్లందరీ కొట్టారు. వడ్డీకోసం అప్పుపెట్టే ప్రతివాడీ కొట్టారు. నన్ను కొట్టటమైతే ఒక్క- చంద్రయ్యే కొట్టేవాడు. మిగిలిన వాళ్లంతా ఎందుకు కుమ్మక్క- చేస్తారు ? వాళ్ళు

కొట్టగలరు గనక అంతా కలిసి కొట్టారు. మనం చందాలు వేసుకోగలం గనక అంతా కలిసి చందాలు వేసుకుందాం,” అన్నాడు.

షాహుకార్లకు ఇదేమీ అర్థం కాలేదు. దెబ్బల్తో సూరయ్య మతి చెడ్డది అనుకున్నారు. నెమ్మదిగా ఒకరి తర్వాత ఒకరు జారుకున్నారు.

ఎంతమంది చెప్పినా, ఎంత చెప్పినా సూరయ్య వినలేదు—
 కేసు పెట్టనంటే పెట్టనన్నాడు. “నా సొంతడబ్బు తగ్గేసుకొని, ఈ డబ్బున్న వాళ్లకోసం వ్యాజ్యం ఆడిపెట్టనా? నే చెయ్యను,” అనేవాడు.

కాని చంద్రయ్య ఏ ముహూర్తాన చెయ్యి చేసుకున్నాడో గాని, అప్పటినుంచీ సూరయ్య దశ తిరిగి పోయింది. దెబ్బలుతిని కేసు పెట్టకపోయేటప్పటికి పూర్వోవాళ్ళకి లొల్లి అయిపోయాడు. తాము ఏడబ్బుని చూచి భయపడుతున్నారో, ఆడబ్బు సమయానికి సూరయ్యని అదుకోలేకపోయేటప్పటికి ఇంకేముంది? పెద్దలు మొదలు కుర్రవాళ్ళవరకూ సూరయ్యని ఆటలు వట్టిం చటం మొదలు పెట్టారు. ఇల్లు కదిలే చాలు — “సూరయ్య వడ్డీ చంద్రయ్య లాతీ” అని పిల్లలు చప్పట్లు కొట్టుకుంటూ వెంటపడేవారు. రావలసిన డబ్బు అడిగితే ఖాకీదార్లు “ఏం, తన్నులు కావాలా?” అనేవారు. కొందరు ‘ఇదిగో అసలు, ఇదిగో వడ్డీ’ అని మొట్టికాయలు వేసేవారు కూడాను.

చివరకు సూరయ్యకు చిల్లిగవ్వ కూడా వసూలు కాకుండా పోయింది. ఎట్లా వచ్చిన డబ్బు అట్లాగే పోయింది. ఎక్కడ పెట్టిన డబ్బు అక్కడే యింకిపోయింది. తనకు తదనంతరమైనా వస్తుం దనుకున్న ఆ స్త్రీ రాకుండా పోయిందని అల్లుడు కూతుర్ని ఇంట్లో

మొదటి భాగము మొదలు, కూతురు మొహం చూడలేక
 ఇంతవరకు ఇంట్లో వుండకుండా తిరుగుతూ కాలం గడిపే
 నాడు. నాలుగు నెలలు నోట్లో వేసుకొచ్చి చెరువుగట్టు
 మీద కాచిచెట్లకింద ఒంటరిగా కూర్చునేవాడు. ఇన్ని రాళ్లు
 ఏనుకొని ఒక్కొక్కటి చెరో వేస్తూ, అవి నీళ్లలో పుట్టించే కద
 లికను పరీక్షిస్తూ, కూర్చునేవాడు.

కాని పూర్వో జనం అక్కడ అతన్ని సుఖంగా వుండనివ్వ
 లేదు. అతడు నిస్సహాయుడౌతున్నకొద్దీ జనం తన బలాన్ని ఎక్కు
 వగా ఉపయోగించటం మొదలుపెట్టింది. జనానికి అతని మీద
 కలగిన కిసీ, అలుసూ అతనోనే ఆక్క అతని కుటుంబం మీదకు
 తిరిగింది.

ఒకరోజు సూరయ్య కూతురు వాముల దొడ్లో గేదెకు మేత
 వేస్తుంటే నలుగురు పట్టుకొని గాతంలో పడేసి బలాత్కారంగా
 చెరిచారు. వాళ్లు విడిచిపెట్టి వెళ్ళింతర్వాత ఆపిల్లలేచి, నడవలేక
 కాళ్ళిచ్చుకుంటూ వెళ్ళి, బావిలో పడి ఆత్మహత్య చేసుకుంది.
 ఈ సంగతి తెలిసి సూరయ్య భార్య, అవమానాలు సహించలేక
 కిరసనా లు పోసుకొని కాల్చుకొని మరణించింది. అదే సమ
 యంలో విరోధులు సూరయ్య ఇవ్వవలసిన బాకీలు తమ పేర
 ట్రాన్స్ఫర్ చేయించుకొని ఇల్లు వేలం వేయించారు..."

ఇంతవరకు ఓషికతోవిని, ఇక ఆపుకోలేక నేను ఈ ప్రశ్న
 వేశాను—“ ఈ ఘోర కృత్యాల్ని జరకుండా ఎవ్వరూ
 ఆపలేదా?”

“ తప్పన్న వాళ్ళేలేరు. చేసుకున్నది అనుభవిస్తున్నాడని

దర్శకర్త

కొందరూ, ఈ ఉద్రేకంలో అడ్డు చెపితే తమ కుటుంబాలు సరిగ్గా ఉండవేమో ఆ నేభయంతో కొందరూ — మొత్తానికి అంతా మెదలకుండా పూరుకున్నారు.”

“ఊ! తరవాత ఏం జరిగింది ?” అని అడిగాను.

“ఇకే ముంది? డబ్బుదారిన డబ్బు నడిచింది కూతురు అలా అయిపోయింది. భార్య ఇలా అయిపోయింది. సూరయ్య గుండెలు పగిలిపోయినై. ఆవులాగా అడలుతూ, పూరుపట్టుక తిరిగేవాడు. కొన్నాళ్ళకు పిచ్చై తింది. ఇప్పు డెవరన్నా జాలి తలిచి ఇన్ని మెతుకులు పెడితే తింటాడు. ఆ చెఱువు గట్టుమీది రావిచెట్టు కిందేవుంటాడు. ఎండలో వానలో అక్కడే వుంటాడు. ఎప్పుడూ కూతురు సంగతిగానీ, భార్య సంగతిగానీ ఎత్తడు. ఎవర్నీ పలకరించడు. రోజు కొక్కసారి వెళ్ళి తన పాత ఇంటిని దూరా న్నుంచి చూచుకొని కన్నీరు పెట్టుకుంటూ వుంటాడనీ, రాత్రిళ్ళు తన కూతురు పడి ఆత్మహత్య చేసుకున్న బావి దగ్గరకు వెళ్ళి ప్రదక్షిణంచేసి వస్తూవుంటాడనీ పూల్లో చెప్పుకుంటూ వుంటారు... ఇదీ సమాచారం...”

నేను కథంతా ప్రాణాలు బిగబట్టుకొని విన్నాను. సూరయ్య కథ చెప్పమన్నప్పుడు ఇటువంటి విషాదకాథ వింటానికి సిద్ధపడ లేదు గనక చాలా ఘేదపడ్డాను. “మరి ఈ రాళ్ల వ్యవహార మేమిటి ?” అని అడిగాను.

“అలవాటు” అన్నాడు నా స్నేహితుడు. “పాత అలవా టుని పట్టి ఇలా చేస్తూవుంటాడు. మేం కూడా జాలిపడి ఆతని మనస్సుని ఈ అవస్థలో కప్పపెట్టటం ఎందుకని తగువిధంగా ప్రవ రిస్తూ వుంటాం. ఈ సూరయ్య...”

1. తెలుగువారికి వీధిలో పెద్దగోల బయ
 'సూరయ్య వీధి, చంద్రయ్య లాక్,' అని కేకలు.
 మొదటి తండ్రి సూరయ్య 'త' అని అడిలాడు. ఆ భవని
 దీని పేరు మరలించి అయిదు కుండాలు.

అయిదు కుండాలు సూరయ్య గోలకుంటూ, రొప్పుకుంటూ
 గలగలా రోమాస్తూ వెళ్తున్నాడు. చేతులో నా స్నేహితు డిచ్చిన
 మూట భద్రంగా వుంది. వెనక పదిమంది పిల్లలు పోగై
 గోల చేసుకుంటూ సూరయ్య మీదకు రాళ్ళు విసురుతున్నారు.

నడస్తూ నడస్తూ వున్న సూరయ్య అకస్మాత్తుగా పరిగెత్తటం
 మొదలు పెట్టాడు. రంయిన పరిగెత్తి ఒక ఇంటిముందు ఆగి,
 ఒక్క నిమిషం ఆయింటిని చూచి, అక్కడనుంచి కదిలి పక్కనే
 వున్న బావిగట్టుమీద నిలబడ్డాడు. పిల్లలంతా ఎక్కడి వాళ్లు
 అక్కడే ఆగిపోయారు. చేతుల్లో రాళ్లు చేతుల్లోనే వున్నాయి.
 సేనూ నా స్నేహితుడూ పూపిరి బిగబట్టిచూస్తూ నుంచున్నారు.
 సూరయ్య వంగి బావిలోకి చూచి లేచి, ఇంటివైపుకి చూశాడు.
 ఉండి ఉండి 'బే' అని సైరికలాగా, విన్న వాళ్లకి సలపరం
 పుట్టేటట్టు అడిలి రాళ్లమూటలో సహా బావిలోకి దూకాడు.

వాళ్ళూ వీళ్ళూ పోగయ్యారు గాని ఏమీ లాభం లేక
 పోయింది. నా స్నేహితు డిచ్చిన రాళ్లమూట తేలనివ్వక
 పోయింది. శవం బయటికి వచ్చింది. తర్వాత - మేం ఇంటికి
 వచ్చిం తర్వాత - నా స్నేహితుడు ఇలా చెప్పాడు— "ఆ ఎదు
 రుగా వున్న ఇల్లే అతని ఇల్లు. అతను దూకిన బావే అతని కూతురు
 ఆత్మహత్య చేసుకున్న బావి."

భ య ం

గోపీ అప్పుడే రైలుదిగాడు. అతని తల్లి చనిపోయి ఎక్కువ రోజులు కాలేదు. చనిపోయేముందు “తమ్ములున్నారూ బాబూ!” “చెల్లెలికి ఎటుమంటి సంబంధం తెస్తావో?” అని తల్లి చెప్పిన మాటలు ఇంకా చెవుల్లో గింగురు మంటానే వున్నై.

అమ్మ పోయినాటి రాత్రి, అంతా గొల్లన దుస్తుంటే, “ఎందు కన్నయ్యా!” అని అడిగాడు పెద్దతమ్ముడు.

“వాళ్లకు పిచ్చైత్తింది, వాళ్ళెప్పుడూ అంతే,” అని చెప్పాడు గోపి.

గోపీ పెద్దతమ్ముడు చిన్నతమ్ముణ్ణి అడిగాడు-“అమ్మేదిరా?” వాడు ఆకాశంవైపు చూపించాడు. అందులో గోపీకి వేదాంతం కనిపించింది. అమ్మ చచ్చిపోలేదు. చచ్చిపోయింది మనం. ఈలోకమంతా చచ్చిపోయింది. ఈ చచ్చిన లోకంలోనుంచి అమ్మ బతికింది.

కాని ఆ రాత్రి మాత్రం గోపీకి ప్రపంచం ఎడారిగా, శూన్యంగా, వల్లకాడుగా, భయంకరంగా కనిపించింది.

ఇవన్నీ జ్ఞాపకంవచ్చి, ఎరిగినవాళ్ళుగానీ, స్నేహితులుగానీ కనిపించి “మీ అమ్మకు ఎట్లా వుంది?” అని అడుగుతారేమో నని భయంవేసింది గోపీకి.

“కూలీ?” అని పిలిచాడు.

“బాబూ”

“పెట్టై తీసుకురా”

“ఎక్కడకు బాబూ?”

దేశం ఏమయ్యేట్లు ?

వేట వేరు చెప్పాడు గోపి.

“అణా బాబూ”

“బేడ ఇస్తా, నాణో రా.”

పెట్టె కూలివాడి నెత్తిమీదపెట్టి పరధ్యానంగా బయల్దేరాడు గోపి. కూలీ గోపీ వెనక అడుగుల్లో అడుగులు వేసుకుంటూ వెలున్నాడు.

వర్షంకురవటానికి ప్రయత్నిస్తున్నావుంది. సూర్యుడు నాశనమైన చీకట్లో నక్షత్రాలు మెరుస్తున్నాయి. గోపీ కూలీ పిల్లవాడితో సంభాషణ మొదలుపెట్టాడు:—

“రోజుకి ఎంతొస్తుందిరా?”

“అర్ధణో, అణో వాస్తుందండీ!”

“దాస్తో ఏం చేస్తావ్?”

“కొనుక్కు తింటాను.”

“ఇంటిదగ్గర ఇవ్వవూ?”

“నాకు అమ్మాబాబూ లేరండీ! ఉంటే అట్లాగే ఇచ్చేవాణ్ణి.”

“మరి నీకు పొట్ట ఎలాగురా గడవటం?”

“ఇక్కడ ఒక పోర్టరుకాడ వుంటున్నానండీ. ఆయన ఇంట్లో పనిచేసి పెడతాను. అన్నం పెడతారు. రైలొచ్చినప్పుడు ఇట్లా కూలి మోస్తుంటాను. ఏ అణో వాస్తే కొనుక్కు తింటాను. రాత్రిపూట రైలుస్టేషన్లోనే పడుకుంటానండీ...”

“ఎంత హాయి బ్రతుకురా,” అనుకున్నాడు గోపి. కాని అప్పట్నుంచీ ఆపిల్లవాణ్ణి చూస్తే గోపీకి భయం.

ఇలా జరిగేను!

అది రెండో సంవత్సరం—

గత సంవత్సరమంతా యశోధరుడు ఆ పల్లెలోనే వుండి పాఠ్యపనిచేశాడు. రాత్రింబగళ్ళు నిద్రా నీళ్లు లేకుండా పనిచేశాడు. వ్యవసాయకూలీలను గురించి బండలు పుస్తకాలు చదివాడు. వాళ్లలో చైతన్య రహితంగా పడివున్న శక్తిని గ్రహించాడు. వాళ్ళ హక్కులను తెలుసుకున్నాడు. రైతులు వాళ్ళ నేవిధంగా పీడిస్తూ వున్నారో—అతని భాషలో రక్తం తాగటం— అర్థంచేసుకున్నాడు. ఇవన్నీ వాళ్లకి చెప్పాడు.

“పనిచేసేది మీరు : ఫలితం ఆనుభవించేది వారు” అన్నాడు.

ఎవరూ అని వ్యవసాయకూలీలు అటూ ఇటూ చూశారు.

“రోజుకి గుప్పెడు మెతుకులేకుండా మీరెంతకాలం ఇలా బ్రతుకుతారు ?” అని ప్రశ్నించాడు. వ్యవసాయకూలీలు తమ తమ కుండలు సద్దుకున్నారు. ఆరబోసిన బెత్తల్నీ, కుప్పలు కుప్పలుగా వున్న పీతల్నీ, వేలాడకట్టివున్న చీకుల్నీ చూచుకొని గుటకలు మింగారు.

“మీ శక్తి మీకు తెలియదు. మీరు ఏకంగా ఒక్కపెట్టున లేస్తే రాజ్యాలే మీచేతుల్లోకి వస్తయ్,” అన్నాడు యశోధరుడు.

వాళ్ళు ఒకళ్ళ చేతులు ఒకళ్ళు చూచుకున్నారు. ఎవరి చేతులు వాళ్లు దులుపుకున్నారు.

ఈవిధంగా అతడు సంవత్సరం తంటాలుపడ్డాడు. సంవత్సరం తిరిగివచ్చేటప్పటికి అతని కృషికి ఫలితాలు గోచరించినయ్. వ్యవసాయ కూలీల్లో విప్లవచిహ్నాలు రేకెత్తినయ్. ఎక్కడ

దేశం ఏవయ్యేట్లు :

చూచినా 'కూలీ' లందరు ఏకము కావలెరా' అనే కీర్తనే విన బహుతూ వుంది—ప్రతిదానికీ యశోధరుని సలహా తీసుకోవటం మొదలుపెట్టారు. క్షణక్షణానికీ పల్లె అంతా మారిపోతున్నట్లు ఊహించుకున్నాడు. తన కృషి నేటికీ ఫలించిందికదా అని సం తోషించాడు యశోధరుడు. ఈ వేడిలోనే జయం పొందాలను కున్నాడు. వ్యవసాయకూలీలు 'పై' అన్నారు.

“పదండి పోదాం, పదండి ముందుకు,” అన్నాడు వెంకాయ. పల్లె పల్లె బిలబిలా బయల్దేరింది. పిల్లలు పెద్దలు అంతా బయల్దేరారు. షాహుకారు బసవయ్య ఇల్లు చుట్టుముట్టారు.

షాహుకారు బసవయ్య వెంకాయవార. ఆపూళ్ళో రైతు లందరికీ డబ్బున్నవాడు. ఆ ఇంటిదగ్గరకు జేరినప్పటినుంచీ, మిగిలినవాళ్ళు కేకలు వేస్తున్నా వెంకాయ కొంచం బెరుగ్గా వుంటం మొదలుపెట్టాడు.

“తలుపు తలుపు” అని కేకవేసింది జనం.

కాని తలుపు అలాగే మూసుకొని వుంది. వ్యవసాయ కూలీ లకు ఏం చెయ్యటానికీ తోచలేదు. అయిన నిమిషాలయింది— షది నిమిషాలయింది—సావుగంట అయింది. తలుపు అలాగే వుంది. వ్యవసాయకూలీలు ముస్సరు నలుగురు చొప్పున ఒక్కొక్కచోట జేరి కబుర్లు చెప్పకోవటం మొదలు పెట్టారు. యశోధరుడికి చిరాకు వేసింది. ఉపన్యాసం మొదలుపెట్టాడు.

“కామ్రేడ్స్”—

ఇంతలో తలుపు తెరుచుకుంది. బసవయ్య బయటకు వచ్చాడు. అతని వేలు పట్టుకొని మూడేళ్ళ కూతురొచ్చింది. భార్య అన్నపూర్ణ తలుపు పక్కనుంచి తొంగి చూస్తూ వుంది.

ఉపన్యాసకుణ్ణి వొదిలి వ్యవసాయ కూలీలంతా వొక్కసారి బసవయ్యవైపుకి తిరిగారు. కూర్చున్నవాళ్ళంతా వొక్కసారి లేచి నిలబడ్డారు. తరువాత ఏం చెయ్యాలో తోచలేదు. అలాగే చూస్తూ నుంచున్నారు.

బసవయ్య మూడేళ్లకూతురు గుంపుగోవున్న వెంకాయిని గుర్తుపట్టింది. సంతోషంగా “అలుగో, ఎంకు, ఎంకు, ఎంకు,” అని బుల్లిచేతుల్లో చప్పట్లు కొడుతూ గంతు లేసింది.

వెంకాయి సిగ్గుతో తలవంచుకొని, “మా చిన్నదొరసాని, మా చిన్నదొరసాని” అని పక్కనున్న వాళ్ళకి చెప్పాడు.

“వెంకా?” అని పిలిచాడు బసవయ్య,

వెంకాయి వులికికొవడ్డాడు. “ఎళ్ళరా, పెద్దదొర పిలుస్తున్నాడు,” అని అంతా వెంకాయిని ముందుకు నెట్టారు.

“ఏరా ఎంకా బాగున్నావా?” అన్నాడు బసవయ్య. ఆ మాటలు వెంకాయి హృదయాన్ని కరిగించినయ్య. ఎన్నడో విడిచిన తండ్రిని చూచినట్లు ఆనందించాడు. ముసిముసినవ్వులు నవ్వుకుంటూ నిలబడ్డాడు.

“ఎందుకురా, ఇంతమందొచ్చారు? ఏమన్నా పనుందా?” అని అడిగాడు బసవయ్య.

“ఏం లేదొరా,” అని సణిగాడు వెంకాయ.

“చెప్పు. దొరతో చెప్పుకోరా! మనవిచేసుకోరా,” అని కొంతమంది కేకలు వేశారు.

వెంకాయి, తప్పక ధైర్యం చేశాడు—“ఏంలేదొరా! మా కొకటి కావాలి.”

“ఏమిటి చెప్పు?”

“నూతన వెవ స్త”

“ఏమిటి ?”

“నూతన వెవ స్త దొరా”

బసవయ్య కొంచంసేపు ఆలోచించాడు. కాని అర్థం కాలేదు—“అది నాదగ్గర లేదు,” అన్నాడు.

“చూడు దొరా” అని ప్రాధేయపట్టానికి రెండుగురు ముందుకు వేశాడు వెంకాయ.

“నా దగ్గర లేదురా, పోయి మన జమిందారు దగ్గరం దేమో అడుగు,” అన్నాడు బసవయ్య.

“అవును. ఆయనదగ్గరే దొరుకుంది. ఆక్కడే దొరుకుంది,” అని మిగిలినవాళ్ళు కేకలు వేశారు. యశోధరుడు ఉక్కిరి బిక్కిరై పోయాడు. ఏం చెయ్యాలో బోధపడలేదు. ఎలా జోక్యం కలిగించుకోవాలో తెలియలేదు. జోక్యం కలిగించుకుంటే ముందీ వ్యవసాయకూలీలు పూరుకుంటారా ? అనే స్థితి కొచ్చింది.

వెంకాయ మళ్ళీ బసవయ్య నడిగాడు—“ఇంకొకటి దొరా!”

“ఏమిటి ?”

“కూలీలంతా ఏకం కావాలి దొరా.”

“ఎందుకు ?”

“కావాలి దొరా !”

“ఎందుకురా, కారణం చెప్పు”

“కారణం ఏంటి దొరా ! ఏకం కావాలి”.

“సరే అవ్వండి.”

“అదేంటి దొరా, అలా సెలవిత్తావ్? దొర సాయంలేకుండా మేం ఎట్లా ఏకం అవుతాం?.”

“సరే అట్లాగే ఆవ్వదురుగాని. మరి మమ్మల్నేం చెయ్యమం బ్రావు?” అన్నాడు బసవయ్య.

“మీరా... దొరలా... దొరలా... ..” అంటూ నసికాడు వెంకాయి.

“నిజమేరా, దొరల్ని డిచి మనం ఎక్కడికి పోతాం—” అన్నారు కొందరు.

“నువ్వడిగింది జాగుంది దొరా!” అన్నాడు వెంకాయి.

“అందుకని మనం అంతా ఏక మవుదాం,” అన్నా డొక వ్యవసాయ కూలీ.

“ఏక మవుదాం, ఏకమవుదాం” అని మిగిలిన కూలీల్లో నుంచి కేకలు. వెంకాయి సంతోషం చెప్పటానికి వీల్లేదు. ఆమాంశంగా బసవయ్య మూడేళ్ల కూతుర్ని ఎత్తుకొని—

“మా చిన్ని దొరసాని

మా చిట్టి దొరసాని

మా బుల్లి దొరసాని

ఏకమవుదాం

ఏకమవుదాం

ఏకమవుదాం—” అని గంతు లేశాడు.

“అంతా జమీందారు మీదకు పోదాం. నూతన వెవస్త్ర తెచ్చుకుందాం. దొరలుంటే మనకేం భయం,” అని వ్యవసాయ కూలీలంతా కేకలు.

“ఇక మీ పనుల్లోకి మీరు పొండి,” అన్నాడు బసవయ్య. వెంకాయితప్ప అంతా సంతోషంగా గుసగుసలాడుకుంటూ వెళ్ళారు.

దేశం ఏమయ్యేట్టు ?

“దొరంటే పెద్దదొరని చెప్పకోవాలా,” అన్నా డొకడు.

“కష్ట సుఖాలు తెలిసిన మారాజు,” అన్నాడు ఇంకొకడు.

“అడిగినయ్యన్నీ వొప్పకున్నాడా,” అన్నాడు మరొకడు.

అన్నపూర్ణమ్మ అప్పుడు బయటకువచ్చి, “వెంకా! వెళ్ళేముందు గేదెముందు ఇంత గడ్డివేసి పో! మజ్జిగ వున్నయ్, పోయించుకుపో,” అంది.

“అట్లాగే దొరసానమ్మా” అని దొడ్లొకటి పరుగెత్తాడు వెంకాయి.

వెంకాయిని చూచి గేదె ‘బే’ అని అడిలింది.

యశోధరుడు ఒక్క-క్షణం తన్ను తాను నమ్మలేకుండా అలాగే నిలబడిపోయాడు. శూన్యం—శూన్యం—శూన్యం—జేబులోనుంచి అచ్చుపుస్తకం తీశాడు. గబగబా పేజీలు తిరగ వేశాడు. అప్రయత్నంగా ఈ వాక్యం అతని కంట బడింది. “ప్రజాస్వామిక విప్లవంలో వ్యవసాయకూలీలూ రైతులూ కలిసి పోట్లాడాలి.”

“ఇది ప్రజాస్వామిక విప్లవమా?” అనుకున్నాడు. అటూ ఇటూ చూశాడు. కాని అప్పటికే ఎవ్వరిదారిన వాళ్ళు వెళ్ళారు. వ్యవసాయకూలీలు ఎవ్వరి పనుల్లోకి వాళ్ళు వెళ్ళారు. బస వయ్య భార్యనీ కూతుర్నీ తీసుకొని ఇంట్లోకి వెళ్ళి తలుపు వేసుకున్నాడు.

యశోధరుడికి మిగిలింది శూన్యమే !

యువ ప్రచురణాలు

హాహా హూహూ	(నవల) విశ్వనాథ	0-8-0
తిరుమలిగ	(,,) మునిమాణిక్యం	0-6 0
మునిమాణిక్యం కథలు	,,	0-8-0
నీ కేంకావాలి ?	(నవల) కుటుంబరావు	0-6-0
కవిరాట్టు	(కథలు) ,,	0-6-0
స్వగతం	(,,) ,,	0-4-0
ఇల్లరికం	(,,) ,,	0 4 0
భ్యాన్యోనే ఉంది	(కథలు) గోపచంద్	0-6-0
దేశం ఏమయ్యెట్టు ?	(,,) ,,	0-6-0
ఉభయశలోపరి	(లేఖలు) ,,	1-0-0
పాపం!!!	(కథలు) చలం	0-8-0
దేశద్రోహి	(,,) పి. వి. శుబ్బారావు	0-6-0
పాతిమంకలి	(కథలు) చక్రపాణి	0-6-0
పున్నామ నరకం	(,,) ,,	0-6-0
పాంచజన్యం	(,,) ,,	0-6-0
త్రిలోచనకవిరాజు	(,,) ,,	0-6-0
దేవదాసు	(నవల) ,,	0-8-0
పరిణీత	(,,) ,,	0-6-0
కలిక	(కథలు) బొడ్డు బాపిరాజు	0-4-0
యువ కళావళి	(,,) వివిధ రచయితలు	0-4-0
ఆపమళయాళం	(,,) ,,	0-4-0
చైత్రరథం	(కథలు) జి. వి. కృష్ణారావు	0-6-0

★ ★ మా ప్రచురణాలు హిస్ట్రీ బాధమ్మి బుక్ స్టాల్సులోనూ, ముఖ్యమైన పుస్తక వికేతనాల్లోనూ దొరుకుతాయి. లేదా మాకు రూపాయల పుస్తకాలు ఒక్కమాటు తెప్పించుకొనువారికి ఖర్చులు మేమే భరించి పంపుతాము. వాళ్ళు ఇది గమనించ ప్రార్థన.

యువ బుక్ డిపో, తెనాలి.

నెలువడింది

జి. వి. కృష్ణ రావు గారి

“కావ్యజగత్తు”

వెల ఒక రూపాయి

